

Projekt
„Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością”

Spis treści

Polska Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością – Piotr Pawłowski, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji	3
Opinia Związku Miast Polskich o projekcie Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością Ryszard Grobelny	5
Kalendarium działań na rzecz praw osób z niepełnosprawnością	6
Potrzeba powstania Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością – prof. Hubert Izdebski.....	7
Istota Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością – dr Marcin Matczak, Piotr Pawłowski.....	9
Wstępna ocena skutków Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością – dr Wojciech Rogowski	11
Ustawa z dnia o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością	13
Rozdział 1. Przepisy ogólne	13
Rozdział 2. Zasada równego traktowania	15
Rozdział 3. Informowanie i gromadzenie informacji oraz podnoszenie świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością.....	19
Rozdział 4. Uwzględnienie problematyki niepełnosprawności w kształceniu oraz wychowaniu dzieci i młodzieży.....	21
Rozdział 5. Uwzględnienie problematyki niepełnosprawności w kształceniu na poziomie szkolnictwa wyższego	22
Rozdział 6. Obowiązkowe szkolenia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością.....	23
Rozdział 7. Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do budynków.....	23
Rozdział 8. Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do środków transportu zbiorowego.....	26
Rozdział 9. Wyrównywanie szans w zakresie edukacji.....	28
Rozdział 10. Wyrównywanie szans w zakresie pomocy społecznej.....	29
Rozdział 11. Wyrównywanie szans w zakresie świadczeń opieki zdrowotnej	30
Rozdział 12. Wyrównywanie szans w zakresie działalności kulturalnej	32
Rozdział 13. Wyrównywanie szans w zakresie rekreacji i rozrywki	33
Rozdział 14. Wyrównywanie szans w zakresie świadczenia usług turystycznych.....	34
Rozdział 15. Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do imprez sportowych	35
Rozdział 16. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością	36
Rozdział 17. Rada do Spraw Osób z Niepełnosprawnością.....	37
Rozdział 18. Zmiany w przepisach obowiązujących	40
Rozdział 19. Przepisy przejściowe i końcowe.....	51
Wstępna ocena skutków regulacji – dr Wojciech Rogowski	
1. Uwagi ogólne	55
2. Grupa docelowa objęta skutkami regulacji	59
3. Identyfikacja kosztów i korzyści.....	61
4. Określenie wpływu regulacji	66
5. Konsultacje merytoryczne i ich przebieg	67
6. Przypisy	67

Polska Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością

Na świecie uczyniono wiele, żeby poprawić jakość życia osób z różnymi niepełnosprawnościami. Najdalej idące w swoich rozwiązaniach prawnych okazały się: *Ustawa o Niepełnosprawnych Amerykanach* z 1990 r. (*Americans with Disabilities Act*, w skrócie *ADA*) i brytyjska *Ustawa antydyskryminacyjna* z 1995 r. (*The Disability Discrimination Act*, w skrócie *DDA*, znowelizowana w 2005 r.).

Prezydent George Bush podpisując *Ustawę o Niepełnosprawnych Amerykanach* porównał jej znaczenie do zburzenia Muru Berlińskiego i powiedział w imieniu państwa: „Oświadczamy wszyscy razem, że nie będziemy akceptować, nie będziemy wybaczać, nie będziemy tolerować żadnej dyskryminacji w Ameryce”. Minie niebawem 20 lat od kiedy niepełnosprawni Amerykanie uznają swoją pierwszą na świecie *Ustawę* za początek pokonywania barier w sercach i umysłach.

W Polsce dopiero 1989 rok, rozpoczynający demokratyczne przemiany w naszym kraju, i lata następne stały się dla Polaków z niepełnosprawnością okresem „rewolucyjnym”, może bardziej niż dla społeczeństwa ludzi sprawnych. Kierunki przemian rozpoczęte zostały przez *Ustawę o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych* (1991 r.), powołującą do życia Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Potem uchwalono m.in. Prawo budowlane (1994 r.), *Konstytucję RP* (art. 30, 32, 69 1997 r.), *Ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (1997 r.) i *Kartę Praw Osób Niepełnosprawnych* (1997 r.). Z uchwaleniem *Karty* przez Sejm RP wiązano może najwięcej nadziei, ale szybko rozwiła je brutalna rzeczywistość. Samo zapisanie pięknych, wielce szlachetnych postanowień i zobowiązań nie miało żadnego przełożenia na codzienne życie Polaków z niepełnosprawnością.

Zaczęliśmy być widoczni i zaczęto o nas wreszcie mówić. Możemy się także sami wypowiadać. Niepełnosprawność przestała być społecznym tematem tabu. Tym bardziej widoczne stały się zjawiska łamania praw osób z niepełnosprawnością w Polsce, dyskryminowanie w każdej dziedzinie życia. Wielu jest zepchniętych na margines życia przez bariery architektoniczne, trudny dostęp do informacji, edukacji i pracy. Nie mogą w pełni realizować własnych aspiracji, poznać swoich praw i zaistnieć w społeczeństwie na równi z ludźmi sprawnymi. Za swoją niepełnosprawność płacą dodatkową cenę: są wyobcowani, często żyją na skraju ubóstwa, bez kontaktu ze światem. A wszystko to dzieje się zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej.

W takiej sytuacji Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji we współpracy z Senatem RP i Ambasadą Brytyjską w Polsce w 2007 r. zapoczątkowało proces tworzenia ustawy pod roboczym tytułem *Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*. W tym celu zaprosiliśmy do współpracy prof. Huberta Izdebskiego, wybitnego specjalistę prawa, dr. Wojciecha Rogowskiego, eksperta oceny skutków regulacji oraz przedstawicieli Kancelarii Prawnej Domański, Zakrzewski, Palinka. W tym miejscu pragnę serdecznie podziękować za pomoc w przygotowaniu najważniejszego dokumentu dla niepełnosprawnych Polaków. Specjalne podziękowania kieruję także do Jane Cordell, pierwszej sekretarz Ambasady Brytyjskiej w Polsce, która miała swój doniosły wkład w działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w naszym kraju. To dzięki jej staraniom odbyły się liczne spotkania i konferencje zmierzające do przygotowania naszej *Ustawy*. Podziękowanie składam również pośłowi Sławomirowi Piechocie za nieustające wspieranie podczas prac nad projektem na wszystkich jego etapach. Dziękuję również organizacjom pozarządowym, które podzieliły się z nami swoimi uwagami.

Zdaję sobie sprawę, że nie stworzyliśmy idealnego projektu, dlatego jeśli mają Państwo zastrzeżenia, uwagi, opinie proszę o ich zgłoszenie i tym samym współtworzenie tego projektu prawnego. Wybór nazwy dokumentu także jest kwestią otwartą, podczas prac pojawiały się inne propozycje np.: *Ustawa o niepełnosprawnych Polakach*, *Ustawa o niedyskryminacji osób z niepełnosprawnością*. Tworząc zapisy *Ustawy* kierowaliśmy się sprawdzonymi rozwiązaniami zastosowanymi w innych

krajach. Podkreślam, że stworzony przez nas projekt nie powinien wpłynąć na ratyfikację przez Polskę *Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych* ani zastąpić dotychczas obowiązującej *Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*.

Warto zadać sobie pytanie, kiedy *Ustawa* zacznie obowiązywać w rzeczywistości społecznej? Przy okazji działań na rzecz polskiej *Ustawy*, powraca także szansa na zbudowanie w Polsce poważnej, odpowiedzialnej, silnej i skutecznej reprezentacji naszego środowiska. To od nas, osób z niepełnosprawnością, zależy, czy już jesteśmy obywatelsko dojrzały, aby się zjednoczyć w imię wspólnego dobra. Może po wielu gorzkich doświadczeniach przejdziemy ponad partykularnymi interesami, ambicjami i pokonamy wzajemne animozje? Chciałbym, aby projekt naprawdę dziejowej *Ustawy* zjednoczył środowisko osób z niepełnosprawnością w Polsce.

Mam nadzieję, że *Ustawa* rozpocznie nowy etap w kształtowaniu świadomości obywatelskiej Polaków z niepełnosprawnością i spowoduje rzetelne działania na rzecz wyrównywania szans oraz autentycznej integracji społecznej.

Piotr Pawłowski
Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji

Opinia Związku Miast Polskich o projekcie *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*

Projekt *Ustawy* stanowi znaczący krok w kierunku likwidacji przejawów dyskryminacji osób niepełnosprawnych w życiu publicznym oraz dostosowania polskiego prawodawstwa do europejskich standardów społecznych. Jest to pierwszy akt prawny, który mówi o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością.

Projekt *Ustawy* wskazuje, że poprzez wyrównywanie szans rozumie się zespół działań, dzięki realizacji których obiekty, instytucje, informacje, usługi lub świadczenia w zakresie życia społecznego, politycznego, gospodarczego i kulturalnego, z którego powszechnie korzystają osoby sprawne, są równie dostępne dla osób z niepełnosprawnością.

Jest to bodaj pierwsza próba rozwiązania systemowego w zakresie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych (oświata, transport, edukacja, kultura, pomoc społeczna, zdrowie, zabezpieczenie społeczne). W jednym akcie prawnym określono środki służące wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością i – co bardzo istotne – kompetencje i zadania podmiotów wykonujących funkcje publiczne w zakresie wyrównywania szans tych osób.

Gorzów, 25 października 2008 r.

Ryszard Grobelny
PREZES ZWIĄZKU

Kalendarium działań na rzecz praw osób z niepełnosprawnością:

- 1981 r. – Międzynarodowy Rok Osób Niepełnosprawnych
- 1982 r. – Światowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, przyjęty 3 grudnia rezolucją ONZ
- 1983 r. – *Konwencja nr 159 o rehabilitacji zawodowej i zatrudnieniu osób niepełnosprawnych*, wydana przez Międzynarodową Organizację Pracy
- 1987 r. – Ogólne Spotkanie Ekspertów Oceniających Wdrażanie Światowego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Sztokholmie
- 1990 r. – Zgromadzenie Ogólne postanawia opracować międzynarodowe *Zasady Wyrównywania Szans*. Powołano grupę roboczą złożoną z ekspertów rządowych
- 1993 r. – *Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych*, uchwalone 20 grudnia podczas 48 sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych
- 2001 r. – *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)*, wydana przez Światową Organizację Zdrowia
- 2002 r. – *Kodeks Postępowania - Zarządzanie Niepełnosprawnością w Miejscu Pracy*, wydany przez Światową Organizację Pracy
- 2003 r. – Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych
- 2005 r. – Trzeci Szczyt Głów Państw i Rządów, 17 maja w Warszawie, określający rolę i główne obowiązki Rady Europy na lata 2006-2015
- 2006 r. – ogłoszono Plan działań Rady Europy dla promocji praw i pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w społeczeństwie: poprawianie jakości życia osób z niepełnosprawnością w Europie 2006-2015
- 2006 r. – *Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych* uchwalona 13 grudnia przez ONZ
- 2010 r. – wejście w życie *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* – spełnienie nadziei 5,5 mln osób w Polsce

Potrzeba powstania *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*

Prof. Hubert Izdebski – profesor zwyczajny UW, od 1993 r. dyrektor Instytutu Nauk o Państwie i Prawie Wydziału Prawa i Administracji. Wykonuje także zawód radcy prawnego. Jest autorem książek przede wszystkim z zakresu prawa publicznego oraz jego podstaw doktrynalnych i historycznych, a także autorem lub współautorem wielu projektów ustaw z zakresu administracji publicznej.

Potrzeba zapewnienia osobom z niepełnosprawnością szans równych tym, które mają osoby pełnosprawne wynika ze standardów, które deklaruje *Konstytucja RP* oraz unormowania międzynarodowe.

Termin „osoby niepełnosprawne” występuje w *Konstytucji RP* dwukrotnie: w podstawowym z tego punktu widzenia art. 69 (w którym jest mowa o tym, że osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej – co pozostaje w związku z zapewnieniem dostępu do edukacji) i art. 68 (zgodnie z którym władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej m.in. osobom niepełnosprawnym). Powyższe przepisy nie są jednak jedynymi, które odnoszą się do osób niepełnosprawnych; przeciwnie, do osób tych odnoszą się wszystkie odpowiednie przepisy *Konstytucji RP* odnoszące się do praw człowieka i obywatela.

Zgodnie z art. 30 *Konstytucji RP* źródłem wszelkich praw i wolności człowieka i obywatela jest przyrodzona, niezbywalna i nienaruszalna godność każdego człowieka, przy czym podobny zapis otwiera też *Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej* i *Konstytucję RFN*. Powszechnie przyjęto w orzecznictwie oraz w doktrynie europejskiej i polskiej, że godność człowieka stanowi wartość i zasadę absolutną, która nie może podlegać ograniczeniu w razie znalezienia się w konflikcie z jakąkolwiek inną wartością lub zasadą – i jest to jedyna taka wartość i zasada.

Jest oczywiste, że dotyczy to godności wszystkich – w tym osób z niepełnosprawnością, wobec czego istnieje obowiązek podejmowania wszelkich działań służących poszanowaniu i ochronie tej godności, także w sferze dostępu do edukacji. W preambule *Konstytucji RP*, przyrodzoną godność każdego łączy się z prawem do wolności i obowiązkiem solidarności z innymi. Obowiązek solidarności – to także obowiązek solidarności z osobami z niepełnosprawnością, a zatem obowiązek działania na rzecz zapewnienia im szans życiowych równych z innymi członkami społeczeństwa. Obowiązek taki wynika z zasady równości, której poświęcony jest art. 32 *Konstytucji RP*. Artykuł ten zbudowany jest w bardzo charakterystyczny sposób: w ust. 1 zasada równości jest sformułowana w sposób pozytywny (wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne), a w ust. 2 w sposób negatywny – jako zakaz dyskryminacji (nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny – w tym z powodu niepełnosprawności). Niektóre zagraniczne ustawy dotyczące statusu osób z niepełnosprawnością zapowiadają w tytule cel w postaci zapobieżenia ich dyskryminacji; w warunkach polskich, w których niedyskryminacja może mieć sens pasywny (tj. po prostu nieczynienie czegoś niewłaściwego) jako lepsze można uznać określenie pozytywne, wskazujące na potrzebę aktywnego działania, mianowicie wyrównywania szans.

Równości w rozumieniu art. 32 *Konstytucji RP* nie można pojmować w sensie mechanicznym, tj. jako równości wszystkich w każdych okolicznościach. Przeciwnie, zgodnie z teorią sprawiedliwości wypracowaną już przez Arystotelesa, równość oznacza traktowanie sprawiedliwe, tj. równe traktowanie tych, którzy znajdują się w takiej samej sytuacji. W odniesieniu do osób z niepełno-

sprawnością, równość oznacza zatem potrzebę wyrównywania ich szans w stosunku do osób pełnosprawnych, który to nakaz wynika także, poza wspomnianym już obowiązkiem solidarności z innymi, z konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej, sformułowanej w art. 2 („Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”).

Podjmując kwestię obowiązków władz publicznych w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, nie można nie uwzględnić także zasady pomocniczości, o której mowa w preambule *Konstytucji RP*. Zasada ta oznacza, że władza publiczna nie zwalnia zainteresowanych z troski o samodzielne załatwianie swoich spraw życiowych, a zarazem nie narzuca sposobu rozwiązywania problemów życiowych, jest jednak obowiązana udzielić koniecznej pomocy w rozwiązywaniu tych problemów tam, gdzie nie jest to możliwe wysiłkiem zainteresowanych, ich rodzin i innych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego – przy czym ta pomoc publiczna powinna, tam gdzie jest to możliwe, być udzielana z wykorzystaniem potencjału instytucji społeczeństwa obywatelskiego, szczególnie organizacji pozarządowych.

Konkretyzując powyższe standardy, proponowany projekt *Ustawy* formułuje przepisy ogólne w ich zakresie. Dalszym rozwinięciem ogólnych przepisów *Ustawy* byłyby odpowiednie przepisy poszczególnych ustaw prawa materialnego (do wielu z których proponuje się w projekcie wprowadzenie niezbędnych zmian). *Ustawa* zawiera zarazem podstawowe dla niej – i całej materii – definicje oraz określa obowiązki władz publicznych w sferze wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością.

Formułując przepisy ogólne, proponowana *Ustawa* powinna, poza swoim samoistnym walorem normatywnym, stanowić podstawę do interpretacji odpowiednich przepisów szczególnych. W tym celu za wskazane uznano zamieszczenie w niej – i to wbrew aktualnej praktyce legislacyjnej – preambuły, która by wskazywała na wolę wdrażania i rozwijania, w ramach wartości i zasad *Konstytucji RP*, norm wynikających z powołanych standardów ogólnych. Można twierdzić, że opatrzenie *Ustawy* preambułą potwierdza jej wyjątkowe miejsce w ustawodawstwie naszego kraju – zwłaszcza ze względu na szczególne, z punktu widzenia wskazanych standardów, znaczenie przedmiotu *Ustawy*.

Istota *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*

Dr Marcin Matczak – doktor prawa, partner w Kancelarii Prawnej Domański, Zakrzewski, Palinka, specjalista w zakresie doradztwa regulacyjnego i prawa administracyjnego. Kieruje zespołem prawa farmaceutycznego i biotechnologii.

Piotr Pawłowski – aplikant adwokacki, prawnik w Kancelarii Prawnej Domański, Zakrzewski, Palinka. Zajmuje się zagadnieniami prawa konstytucyjnego oraz kwestiami doradztwa regulacyjnego.

Projekt *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* określa zasady oraz środki służące wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością w realizowaniu praw, korzystaniu z wolności oraz wypełnianiu obowiązków w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym. Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością – zgodnie z projektem *Ustawy* – odbywa się w szczególności przez:

- 1) realizację zasady równego traktowania osób z niepełnosprawnością
- 2) informowanie o prawach i wolnościach osób z niepełnosprawnością oraz o politykach, programach pomocowych, planach i innych działaniach dotyczących osób z niepełnosprawnością
- 3) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej osób z niepełnosprawnością, w szczególności przez promowanie otwartości, akceptacji w stosunku do osób z niepełnosprawnością
- 4) usuwanie barier.

Tworząc prawne podstawy do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, w projekcie zwrócono uwagę na zakaz dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Projekt wskazuje również zasadę przełamywania barier oraz ograniczeń uniemożliwiających pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnością w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym, jako konkretną wartość. Zasady te zostały przywołane w preambule projektu *Ustawy*.

Spśród najważniejszych unormowań zawartych w projekcie *Ustawy*, należy zwrócić uwagę na próbę zdefiniowania pojęcia „osoby z niepełnosprawnością”. Definicja ta ma mieć zastosowanie także do innych aktów prawnych, chyba że te akty prawne w sposób odmienny określają pojęcie „osoby z niepełnosprawnością” lub „osoby niepełnosprawnej”. W ten sposób wypełniona zostaje luka prawna polegająca na tym, że ustawy, wielokrotnie odwołując się do pojęcia osoby niepełnosprawnej, nie definiują go. Zastąpienie tradycyjnego pojęcia „osoby niepełnosprawnej” określeniem „osoba z niepełnosprawnością” podyktowane jest koniecznością bardziej dosłownego przetłumaczenia pojęcia „*persons with disabilities*”, które występuje w *Konwencji*.

Najistotniejszą częścią projektu *Ustawy* są regulacje dotyczące zasad równego traktowania osób z niepełnosprawnością. W tej części przygotowywanego aktu normatywnego sformułowany został ogólny zakaz dyskryminacji osób z niepełnosprawnością. Projekt różnicuje pojęcie dyskryminacji bezpośredniej – gorszego traktowania wprost ze względu na niepełnosprawność oraz dyskryminacji pośredniej – gorszego traktowania ze względu na pozornie neutralną cechę. Ponadto w projekcie *Ustawy* za przejaw dyskryminacji uznano molestowanie osób z niepełnosprawnością (definiowane jako zachowanie zmierzające do naruszenia godności osoby z niepełnosprawnością lub jej ośmieszenia).

Zasada równego traktowania w projekcie *Ustawy* dotyczy w szczególności takich sfer, jak: praca oraz zatrudnienie, pełnienie funkcji publicznych, korzystanie z praw wyborczych, wymiar sprawiedliwości, edukacja, dostęp do usług przewozowych, rozrywka i wypoczynek.

W projekcie przewidziano sankcje za naruszenie nakazu równego traktowania osób z niepełnosprawnością. Osoba, wobec której naruszono ten nakaz, może bowiem ubiegać się o zaniechanie

działań dyskryminacyjnych, usunięcie skutków takich działań, a także o zapłatę odszkodowania lub zadośćuczynienie. Przewidziano ułatwienia dowodowe dla osób, wobec których naruszono zasadę równego traktowania. Ciężar dowodu, że działanie lub zaniechanie nie stanowiło naruszenia zasady równego traktowania, spoczywa bowiem na pozwanym. Powyższe regulacje uwzględniają dorobek prawny Wspólnoty Europejskiej, dotyczący przeciwdziałania dyskryminacji.

Projekt *Ustawy* reguluje również kwestie związane z kształtowaniem świadomości społecznej w zakresie dotyczącym osób z niepełnosprawnością. Określone obowiązki zostały nałożone zwłaszcza na jednostki publicznej radiofonii i telewizji oraz na jednostki oświatowe. Organizacjom pozarządowym koncentrującym się na osobach z niepełnosprawnością oraz samym osobom z niepełnosprawnością zagwarantowano obecność, w odpowiednim stopniu, w programach publicznej radiofonii i telewizji. Nałożenie określonych obowiązków w zakresie podnoszenia świadomości społecznej wypełniło istotną lukę prawną. Projekt *Ustawy* wprowadził ponadto obowiązek przeszkolenia – w zakresie dotyczącym obsługi osób z niepełnosprawnością – pracowników oraz urzędników sądów i prokuratury, pracowników samorządowych, pracowników urzędów państwowych oraz osób należących do korpusu służby cywilnej. Stanowi to istotne *novum*, gdyż obowiązek taki w obecnym stanie prawnym nie istnieje.

Projekt *Ustawy* ustanawia także instrumenty prawne służące przełamywaniu barier, na jakie natrafiają osoby z niepełnosprawnością w różnych sferach życia. Zmiany te służą usunięciu barier w zakresie transportu i budownictwa, nakładając na podmioty władające budynkami publicznymi i obiektami budownictwa wielomieszkaniowego oraz na przewoźników obowiązki dostosowania, w wyznaczonym terminie, budynków lub taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Wyznaczony został termin na przeprowadzenie działań dostosowawczych. Przewidziana została możliwość odstąpienia od obowiązku dostosowania budynków i taboru w sytuacji, w której łączyłoby się to z niewspółmiernymi nakładami. W ten sposób odniesiono się do istniejącej w prawie Unii Europejskiej koncepcji obowiązku przeprowadzania jedynie racjonalnych dostosowań. Opisanie powyżej unormowanie regulujące kwestie dostosowania budynków i taboru ma na celu konkretyzację istniejących już obecnie obowiązków, nałożonych przepisami Prawa budowlanego oraz Prawa przewozowego.

Projekt *Ustawy* wprowadza także nowe instytucje prawne, mające na celu ułatwienie osobom z niepełnosprawnością korzystanie z czynnego prawa wyborczego. Mowa tu o ustanowieniu głosowania korespondencyjnego oraz głosowania przez pełnomocnika. Ponadto nałożono na gminy obowiązek zapewnienia bezpłatnego transportu sanitarnego wraz z obsługą dla osób z niepełnosprawnością, które chciałyby głosować osobiście w lokalu wyborczym, a mają trudności z dotarciem do niego.

Ustawa zmierza również do wyeliminowania pewnych barier występujących w systemie rentowym. Mowa tutaj o nowelizacji *Ustawy o rencie socjalnej*, która umożliwi osobom z niepełnosprawnością podjęcie zatrudnienia na pełny etat, bez ryzyka zawieszenia prawa do tej renty. Wprowadzona modyfikacja przewiduje, zamiast zawieszenia, mechanizm odpowiedniego obniżenia renty, po uzyskaniu przychodów przekraczających kwotę 30 proc. przeciętnego wynagrodzenia za pracę.

W projekcie *Ustawy o wyrównywaniu szans* przewidziano również zmianę instytucjonalną. *Ustawa* kreuje nowy dział administracji rządowej, dotyczący spraw osób z niepełnosprawnością oraz powierza ministrowi właściwemu do spraw osób z niepełnosprawnością te zadania i kompetencje, które obecnie realizuje Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Mamy nadzieję, że załączony projekt *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* spotka się z Państwem zainteresowaniem, a zawarte w nim konkretne rozwiązania legislacyjne wywołają ożywioną dyskusję.

Wstępna ocena skutków *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*

Dr Wojciech Rogowski – pracownik naukowy Narodowego Banku Polskiego, związany ze Szkołą Główną Handlową. W badaniach koncentruje się na problemach restrukturyzacji, poprawy jakości prawa i *corporate governance*. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych i popularnonaukowych. Członek *European Network for Better Regulation*.

Izolacja społeczna, wykluczenie i dyskryminacja osób z niepełnosprawnością pozostają problemem w Rzeczypospolitej Polskiej. I to pomimo podejmowanych od lat działań służących przełamywaniu barier lub zmniejszaniu przeszkód uniemożliwiających osobom z niepełnosprawnością uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym, kulturalnym i gospodarczym. Analizy społeczne i badania ekonomiczne wskazują dysfunkcję istniejących rozwiązań prawnych i instytucjonalnych, problemy pomijane i zaniedbywane przez lata oraz zjawiska, które pojawiły się niedawno wraz z dokonującym się postępem cywilizacyjnym. *Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* podejmuje te trudne problemy i projektuje niezbędne rozwiązania.

Zasady nowoczesnej legislacji krajów OECD oraz Unii Europejskiej – członkiem obu wspólnot jest Polska – wymagają, aby na każdym etapie prac przygotowujących rozwiązanie problemów społecznych i gospodarczych analizować dostępne dane i zadawać pytania o skutki, koszty i korzyści proponowanych rozwiązań, porównywać wyniki oraz wybierać te najbardziej efektywne. Opracowana wstępna ocena wpływu projektowanej *Ustawy* realizuje te założenia, gdyż formułuje jednoznaczne cele i narzędzia oceny ich realizacji, rozważa alternatywne sposoby osiągnięcia zakładanych celów, charakteryzuje beneficjentów *Ustawy*, identyfikuje obszary kosztów oraz pożytki i korzyści wynikające z realizacji poszczególnych bloków przepisów. Ponadto wskazuje na problemy z określeniem skutków wynikające ze złożoności regulowanej materii oraz stosowanych instrumentów prawnych. Problemy te będą mogły być rozwiązane w wyniku przeprowadzonych dalszych konsultacji merytorycznych i społecznych, którym metodologia nowoczesnego systemu regulacyjnego przypisuje szczególnie ważną rolę.

Wyniki wstępnej oceny wpływu *Ustawy* wskazują, że jej skutki bezpośrednie i pośrednie (korzyści, jak i koszty) odczują wszyscy obywatele, przy czym korzyści zogniskowane powinny być na grupie beneficjentów bezpośrednich, czyli osób z niepełnosprawnością. Pośrednimi beneficjentami przepisów *Ustawy* będzie znacznie szersze grono osób. W szczególności rodziny osób z niepełnosprawnością, zespoły pracownicze oraz wszyscy sprawni obywatele, którzy ze względu na istotę zjawiska niepełnosprawności, następującej wraz z wiekiem lub w wyniku przypadków losowych, mogą stać się bezpośrednimi beneficjentami proponowanej *Ustawy*. Dzięki przyjętym w *Ustawie* rozwiązaniom wszyscy odczujemy satysfakcję i spokój, że na wypadek utraty sprawności w dalszych latach życia nasze prawa jako osób z niepełnosprawnością będą należycie zabezpieczone i przestrzegane.

|

|

USTAWA

z dnia 2009 r.

o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością

Mając na względzie, że:

- u ponad 5 milionów osób przebywających w Polsce występuje jeden lub więcej rodzajów niepełnosprawności fizycznej, psychicznej, intelektualnej lub polegającej na dysfunkcji narządów zmysłu,
 - osoby z niepełnosprawnością korzystają w Rzeczypospolitej Polskiej z tych samych praw i wolności co inne osoby,
 - dyskryminacja z jakiegokolwiek przyczyny, w tym ze względu na niepełnosprawność, jest zakazana zgodnie z przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz postanowieniami Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych, którą Rzeczpospolita Polska podpisała,
 - w innych państwach obowiązują już akty prawne mające na celu przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnością,
 - osoby z niepełnosprawnością wnoszą cenny wkład w różnych dziedzinach życia, a pełne korzystanie z praw i wolności przez te osoby oraz kształtowanie właściwych postaw w społeczeństwie w odniesieniu do tych osób może ich wkład wzmocnić,
 - pomimo podejmowanych działań służących usuwaniu barier, osoby z niepełnosprawnością nadal napotykają na przeszkody uniemożliwiające im pełne uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym oraz kulturalnym,
 - w szczególności ciągle widoczny jest brak odpowiednich środków lub procedur zwiększających dostępność dla osób z niepełnosprawnością takich sfer jak zatrudnienie, budownictwo mieszkaniowe i budownictwo użyteczności publicznej, edukacja, transport, porozumiewanie się, służba zdrowia, pomoc społeczna, wypoczynek i rekreacja, a także wybory do organów władzy publicznej,
 - niezbędne jest wprowadzenie mechanizmów umożliwiających osobom z niepełnosprawnością, organizacjom zrzeszającym osoby z niepełnosprawnością lub działającym na ich rzecz, członkom ich rodzin wypowiedanie się w sprawach polityki państwa, programów i planów oraz konkretnych rozstrzygnięć dotyczących osób z niepełnosprawnością,
 - konieczne jest podnoszenie świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością oraz personelu instytucji publicznych w zakresie dotyczącym obsługi lub pracy z osobami z niepełnosprawnością,
 - potrzebne są skuteczne środki prawne służące egzekwowaniu dostosowań koniecznych dla wyrównania szans osób z niepełnosprawnością,
- stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1

1. Ustawa określa środki służące wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym oraz kulturalnym.
2. Ustawa określa również:
 - a) zadania i kompetencje organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego oraz osób, podmiotów i jednostek organizacyjnych wykonujących funkcje publiczne w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością,
 - b) niektóre uprawnienia i obowiązki organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością,
 - c) sposoby koordynacji działań na rzecz osób z niepełnosprawnością podejmowanych przez organy, osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w lit. a.

Art. 2

1. Ustawa nie narusza przepisów dotyczących równego traktowania zawartych w przepisach szczególnych. W zakresie nieuregulowanym w tych przepisach stosuje się przepisy niniejszej ustawy.
2. Ustawa, w szczególności, nie narusza przepisów Kodeksu pracy, w zakresie dotyczącym równego traktowania pracowników.

Art. 3

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) barierach – rozumie się przez to przeszkody lub ograniczenia architektoniczne, urbanistyczne, transportowe, techniczne, w komunikowaniu się, w dostępie do informacji oraz inne przeszkody, które uniemożliwiają lub utrudniają osobom z niepełnosprawnością uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym oraz kulturalnym, w tym realizację ich praw lub wolności oraz spełnianie obowiązków;
- 2) organizacjach pozarządowych – rozumie się przez to stowarzyszenia, fundacje, związki zawodowe oraz federacje i konfederacje związków zawodowych, związki pracodawców oraz federacje i konfederacje związków pracodawców, izby gospodarcze oraz organizacje zawodowe, działające na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- 3) osobie najbliższej – rozumie się przez to osobę najbliższą, o której mowa w art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. nr 88, poz. 553 z późn. zm.¹);
- 4) rehabilitacji osób z niepełnosprawnością – rozumie się przez to rehabilitację osób z niepełnosprawnością, o której mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2008 r., nr 14, poz. 92), zwanej dalej „Ustawą o rehabilitacji osób niepełnosprawnych”;
- 5) rehabilitacji zawodowej – rozumie się przez to rehabilitację zawodową, o której mowa w art. 8 Ustawy o rehabilitacji osób niepełnosprawnych;
- 6) rehabilitacji społecznej – rozumie się przez to rehabilitację społeczną, o której mowa w art. 9 Ustawy o rehabilitacji osób niepełnosprawnych;
- 7) stosowaniu represji – rozumie się przez to zachowanie, którego głównym celem jest wyrządzenie osobie, podmiotowi lub jednostce organizacyjnej dolegliwości, w sferze prawnej lub faktycznej.

Art. 4

1. Osobą z niepełnosprawnością jest osoba, u której występuje jeden rodzaj lub kilka rodzajów niepełnosprawności.
2. Niepełnosprawnością jest trwające dłużej niż 6 miesięcy lub stałe obniżenie sprawności fizycznej, psychicznej, intelektualnej lub związanej ze zmysłami, które – na skutek występowania barier – może utrudniać albo uniemożliwiać wykonywanie czynności życia codziennego, kontakty z innymi członkami społeczeństwa lub pełne korzystanie przez daną osobę z jej praw lub wolności oraz wypełnianie obowiązków w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym oraz kulturalnym na równi z innymi uczestnikami tego życia.
3. Ilekroć w odrębnych przepisach mowa jest o osobie z niepełnosprawnością, osobie niepełnosprawnej, inwalidzie lub innej podobnej osobie, bez wskazania odmiennej definicji, należy przez to rozumieć osobę z niepełnosprawnością, o której mowa w ust. 1.

Art. 5

1. Organy władzy publicznej, osoby lub podmioty wykonujące funkcje publiczne mogą uzależnić wydanie decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia od przedłożenia dokumentu poświadczającego niepełnosprawność wyłącznie wtedy, gdy przepis prawa tak przewiduje.
2. W każdym jednak przypadku organ władzy publicznej, osoba lub podmiot, o których mowa w ust. 1, wydający rozstrzygnięcie w stosunku do osoby z niepełnosprawnością dotyczące praw, które przysługują jej ze względu na niepełnosprawność, może żądać od tej osoby złożenia, pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, oświadczenia o stanie niepełnosprawności.

¹ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

Art. 6

1. Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością oznacza zespół działań, dzięki realizacji których obiekty, urządzenia, instytucje, informacje, usługi lub świadczenia w zakresie życia społecznego, politycznego, gospodarczego lub kulturalnego, z których powszechnie korzystają osoby sprawne, są dostępne również dla osób z niepełnosprawnością.
2. Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością odbywa się w szczególności przez:
 - 1) realizację zasady równego traktowania;
 - 2) informowanie o prawach i wolnościach osób z niepełnosprawnością oraz o politykach, programach, planach lub działaniach dotyczących osób z niepełnosprawnością, realizowanych przez:
 - a) władze publiczne,
 - b) inne podmioty wykonujące zadania publiczne oraz
 - c) inne osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne określone przepisami prawa,
 - 3) podnoszenie świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością, w szczególności przez promowanie otwartości oraz akceptacji w stosunku do osób z niepełnosprawnością;
 - 4) usuwanie barier w dostępie do obiektów, urządzeń, instytucji, informacji, usług lub świadczeń.

Art. 7

1. Działanie na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością jest, w zakresie określonym prawem, obowiązkiem właściwych organów władz publicznych, wykonywanym przy poszanowaniu zasady pomocniczości.
2. Podejmowanie działań na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, w zakresie nieokreślonym przepisami prawa, stanowi społeczny obowiązek innych niż określone w ust. 1 podmiotów prawa, w szczególności społeczny obowiązek organizacji pozarządowych oraz obowiązek obywateli.

Art. 8

1. Władze publiczne, podmioty wykonujące zadania publiczne niebędące władzami publicznymi oraz inne osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne określone przepisami prawa przy tworzeniu lub realizacji polityk, programów, planów lub działań dotyczących osób z niepełnosprawnością:
 - 1) w przypadkach wskazanych przez ustawę lub przepisy szczególne, przeprowadzają konsultacje z organizacjami pozarządowymi lub indywidualnymi osobami, w tym z osobami z niepełnosprawnością;
 - 2) przeprowadzają postępowanie konsultacyjne z osobami z niepełnosprawnością i organizacjami pozarządowymi lub zasięgają opinii osób z niepełnosprawnością i organizacji pozarządowych lub biorą pod uwagę przygotowane przez nie, z ich własnej inicjatywy, opinie lub propozycje;
 - 3) biorą pod uwagę opinie i propozycje przygotowane z własnej inicjatywy, przez organizacje pozarządowe lub indywidualne osoby, w tym osoby z niepełnosprawnością;
 - 4) biorą pod uwagę potrzebę wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością.

Art. 9

Osoba z niepełnosprawnością, w tym także z niepełnosprawnością intelektualną, ma prawo do wyrażenia swojego stanowiska w postępowaniach zmierzających do wydania decyzji lub innych rozstrzygnięć kształtujących jej sytuację prawną.

Rozdział 2

Zasada równego traktowania

Art. 10

Z zasady równego traktowania wynika nakaz jednakowego lub podobnego traktowania osób z niepełnosprawnością oraz osób sprawnych w jednakowych lub podobnych okolicznościach.

Art. 11

Obowiązek realizacji zasady równego traktowania dotyczy w szczególności:

- 1) dostępu do pracy lub zatrudnienia na własny rachunek oraz wykonywania zawodu;
- 2) kryteriów selekcji, rekrutacji, wynagradzania, awansu zawodowego oraz rozwiązywania stosunku pracy lub innego stosunku zatrudnienia;
- 3) dostępu do wszystkich rodzajów i szczebli poradnictwa oraz przeszkolenia zawodowego, doskonalenia, przekwalifikowania, zdobywania praktycznych doświadczeń;
- 4) wstępowania do organizacji pracowników i pracodawców, samorządów zawodowych, działania w tych organizacjach oraz udziału w korzyściach jakie płyną z przynależności do takich organizacji;
- 5) dostępu do zawodów zaufania publicznego;
- 6) dostępu do wykonywania funkcji publicznych, w szczególności służby cywilnej;
- 7) dostępu do informacji publicznej;
- 8) dostępu do rehabilitacji, w tym rehabilitacji zawodowej i społecznej;
- 9) korzystania z praw wyborczych;
- 10) dostępu do wymiaru sprawiedliwości;
- 11) ochrony społecznej, łącznie z zabezpieczeniem społecznym i pomocą społeczną;
- 12) dostępu do służby zdrowia;
- 13) oświaty, zarówno ogólnodostępnej, jak i specjalnej, szkolnictwa wyższego oraz możliwości korzystania z pomocy naukowych w formach dostępnych dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością;
- 14) dostępu do usług przewozowych;
- 15) dostępu do usług telekomunikacyjnych i pocztowych;
- 16) dostępu do usług w zakresie kultury, w szczególności muzeów, bibliotek, teatrów lub kin;
- 17) dostępu do usług w zakresie rozrywki i wypoczynku;
- 18) dostępu do innych rodzajów usług.

Art. 12

1. Obowiązek realizowania zasady równego traktowania spoczywa na władzach publicznych oraz innych osobach lub podmiotach wykonujących, na podstawie ustaw lub zawartych porozumień, zadania publiczne, do których należą w szczególności:
 - 1) organy administracji publicznej oraz organy władzy sądowniczej;
 - 2) organy samorządów gospodarczych i zawodowych;
 - 3) podmioty reprezentujące zgodnie z odrębnymi przepisami Skarb Państwa;
 - 4) podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne albo osoby prawne samorządu terytorialnego oraz podmioty reprezentujące inne państwowe jednostki organizacyjne albo jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego;
 - 5) podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne, które wykonują zadania publiczne lub dysponują majątkiem publicznym, oraz osoby prawne, w których Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub samorządu gospodarczego albo zawodowego mają pozycję dominującą w rozumieniu przepisów o ochronie konkurencji i konsumentów.
2. Obowiązek realizowania zasady równego traktowania spoczywa również na osobach fizycznych, osobach prawnych oraz innych podmiotach lub jednostkach organizacyjnych, działających w dziedzinach, o których mowa w art. 11, jeżeli na skutek zachowań tych osób, podmiotów lub jednostek organizacyjnych może dojść do dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

Art. 13

Naruszeniem zasady równego traktowania osób z niepełnosprawnością jest:

- 1) dyskryminacja;
- 2) molestowanie;
- 3) brak zapewnienia rozsądnych dostosowań;
- 4) stosowanie represji wobec osób, które wystąpiły z powództwem lub innym środkiem prawnym w związku z dyskryminacją osoby z niepełnosprawnością;
- 5) stosowanie represji wobec osób, które uczestniczyły w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia powództwa lub wystąpienia ze środkiem prawnym, o których mowa w pkt 4;

- 6) stosowanie represji wobec najbliższych osób, o których mowa w pkt 4 i 5;
- 7) każde zachowanie polegające na zmuszaniu kogokolwiek do dyskryminacji osób z niepełnosprawnością lub osób określonych w pkt 4-6.

Art. 14

1. Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność może mieć postać:
 - 1) dyskryminacji bezpośredniej;
 - 2) dyskryminacji pośredniej.
2. Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na niepełnosprawność zachodzi wtedy, gdy z powodu swej niepełnosprawności dana osoba jest traktowana mniej korzystnie, niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji.
3. Dyskryminacja pośrednia ze względu na niepełnosprawność zachodzi wtedy, gdy przepis, kryterium lub praktyka, nie wprowadzając dyskryminacji bezpośredniej, mogą, co wynika ze skutków ich stosowania, doprowadzić do szczególnie niekorzystnej sytuacji dla osób z niepełnosprawnością.
4. Dyskryminacja pośrednia nie zachodzi w sytuacjach, gdy:
 - 1) przepis, kryterium lub praktyka, o których mowa w ust. 3, są istotne oraz obiektywnie uzasadnione zgodnym z prawem celem, a zastosowane środki są przydatne i konieczne dla osiągnięcia tego celu lub
 - 2) osoba, podmiot lub jednostka organizacyjna, do których odnosi się niniejsza ustawa, stosują rozsądne dostosowania w celu zlikwidowania barier lub ograniczeń spowodowanych przepisem, kryterium lub praktyką, o których mowa w ust. 3.

Art. 15

Molestowanie zachodzi, gdy wobec osoby z niepełnosprawnością jest kierowane niepożądane lub niechciane zachowanie mające związek z niepełnosprawnością, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności tej osoby lub jej onieśmienie, poniżenie, a także jej upokorzenie.

Art. 16

1. Brak zapewnienia rozsądnych dostosowań ma miejsce wtedy, gdy osobom z niepełnosprawnością nie zapewnia się przynajmniej takich dostosowań, które:
 - 1) służą zapewnieniu dostępu do obiektów, urządzeń, instytucji, informacji, usług lub świadczeń, w sferach określonych w art. 11, a w szczególności zmierzają do usunięcia barier;
 - 2) nie pociągają za sobą nieproporcjonalnych nakładów dla osób, które są obowiązane do zapewnienia tych dostosowań.
2. Zapewnienie dostępu może polegać w szczególności na odpowiednim ukształtowaniu środowiska fizycznego lub procedur dostępu, w tym przy użyciu odpowiednich środków technicznych, lub na zapewnieniu osobie z niepełnosprawnością pomocy innej osoby.
3. Przy określaniu, czy dany nakład jest nieproporcjonalny, należy wziąć pod uwagę celowość określonego dostosowania, które ma zostać zapewnione dzięki danemu nakładowi oraz stosunek kosztów do korzyści związanych z takim dostosowaniem.
4. Celowość określonego dostosowania określa się w szczególności po ustaleniu:
 - 1) ilości osób z niepełnosprawnością, które – według rozsądnych szacunków – skorzystałyby z dostępu do obiektów, urządzeń, informacji, instytucji, usług lub świadczeń oraz
 - 2) relacji ilości osób z niepełnosprawnością, które skorzystałyby z dostępu do obiektów, urządzeń, informacji, instytucji, usług lub świadczeń do ilości osób sprawnych, które korzystają z obiektów, urządzeń, instytucji, usług lub świadczeń.
5. Stosunek kosztów do korzyści określa się w szczególności po ustaleniu:
 - 1) kosztów, które muszą zostać poniesione dla wdrożenia oraz zapewnienia funkcjonowania dostosowania oraz
 - 2) relacji kosztów, o których mowa w pkt 1, do:
 - a) wszystkich kosztów związanych z funkcjonowaniem lub działalnością organu administracji publicznej, osoby, podmiotu lub jednostki organizacyjnej obowiązanej do zapewnienia rozsądnych dostosowań;

- b) wartości majątku będącego we władaniu organu administracji publicznej, osoby, podmiotu lub jednostki organizacyjnej obowiązanej do zapewnienia rozsądnych dostosowań oraz
 - c) dochodów osiąganych przez organ administracji publicznej, osobę, podmiot lub jednostkę organizacyjną obowiązaną do zapewnienia rozsądnych dostosowań;
 - 3) korzyści dla osób z niepełnosprawnością, innych osób oraz interesu publicznego wynikających z zapewnienia dostępu do obiektów, urządzeń, instytucji, informacji, usług lub świadczeń.
6. Przy ocenie proporcjonalności danego nakładu należy również brać pod uwagę zabytkowy charakter obiektów, który ma zostać uszczuplony na skutek zapewnienia danego dostosowania.

Art. 17

Ustawa, w zakresie dotyczącym zasady równego traktowania, nie stoi na przeszkodzie odmiennemu traktowaniu osoby z niepełnosprawnością ze względu na jej obywatelstwo, w szczególności w kwestiach dotyczących warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 18

Ustanowienie lub zastosowanie wobec osób wykonujących zawód lub sprawujących funkcję publiczną wymogu posiadania odpowiedniej sprawności fizycznej lub intelektualnej nie narusza zasady równego traktowania, jeżeli:

- 1) wymóg taki jest rzeczywisty oraz istotny, a jednocześnie przydatny i konieczny dla właściwego wykonywania zawodu lub sprawowania funkcji publicznej;
- 2) właściwego wykonywania zawodu lub sprawowania funkcji publicznej nie można zapewnić przez zapewnienie rozsądnych dostosowań.

Art. 19

Odmienne traktowanie osób z niepełnosprawnością jest dopuszczalne, gdy podejmowane działania korzystne dla osób z niepełnosprawnością służą zapobieganiu naruszeniom zasady równego traktowania lub usunięciu istniejącego nierównego traktowania ze względu na niepełnosprawność.

Art. 20

1. Osoba, wobec której naruszono zasadę równego traktowania, może w postępowaniu przed sądem żądać:
- 1) powstrzymania się od zachowania (działania lub zaniechania) powodującego ryzyko naruszenia zasady równego traktowania lub stanowiącego naruszenie zasady równego traktowania;
 - 2) usunięcia skutków takiego zachowania;
 - 3) odszkodowania lub zadośćuczynienia pieniężnego.

Art. 21

1. Osoba dochodząca roszczeń, o których mowa w art. 20, powinna wykazać zaistnienie zdarzenia, które miało stanowić przejaw naruszenia zasady równego traktowania; osoba dochodząca roszczenia, o którym mowa w art. 20 ust. 1 pkt 3, powinna ponadto wykazać fakt wystąpienia szkody lub pokrzywdzenia, oraz normalny związek przyczynowy między zaistnieniem zdarzenia, które miało stanowić przejaw dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, a wystąpieniem szkody lub pokrzywdzenia.
2. Ciężar dowodu, że zaistniałe zdarzenie nie stanowiło naruszenia zasady równego traktowania albo było ono niezawinione, spoczywa na osobie, podmiocie lub jednostce organizacyjnej, której zarzuca się doprowadzenie do takiego zdarzenia.

Art. 22

Termin przedawnienia dochodzenia roszczeń z tytułu naruszenia zasady równego traktowania wynosi 3 lata od dnia powzięcia wiadomości o naruszeniu zasady równego traktowania, nie dłużej jednak niż 10 lat od zajścia zdarzenia stanowiącego naruszenie zasady równego traktowania.

Art. 23

1. Organizacje pozarządowe, o ile ich statutowa działalność dotyczy spraw związanych z realizacją zasady równego traktowania, mogą – w zakresie dotyczącym spraw o naruszenie zasady równego

traktowania – wytaczać powództwa na rzecz oznaczonych osób lub wstępować do toczącego się już postępowania w każdym jego stadium.

2. Organizacje pozarządowe, o ile nie uczestniczą w sprawie, mogą przedstawiać sądowi istotny dla sprawy pogląd wyrażony w uchwale lub oświadczeniu ich należycie umocowanych organów.

Rozdział 3

Informowanie i gromadzenie informacji oraz podnoszenie świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością

Art. 24

Każdemu przysługuje prawo uzyskania informacji o politykach, programach, planach i innych działaniach dotyczących osób z niepełnosprawnością, członków ich rodzin oraz osób sprawujących pieczę nad osobami z niepełnosprawnością, które są realizowane przez osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 12.

Art. 25

1. Dążąc do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 12, a zwłaszcza jednostki publicznej radiofonii i telewizji, podejmują wszelkie kroki zmierzające do należytego informowania społeczeństwa o prawach osób z niepełnosprawnością, o politykach, programach, planach i innych działaniach dotyczących osób z niepełnosprawnością.
2. Obowiązek należytego informowania spoczywa na organizacjach pozarządowych w zakresie, w jakim realizują programy lub działania dotyczące osób z niepełnosprawnością.
3. Pracodawcy nie mogą odmówić osobom z niepełnosprawnością informacji o ofertach pracy, warunkach wykonywania pracy, możliwościach uczestnictwa w szkoleniach lub innych formach podnoszenia kwalifikacji, systemie awansu, obowiązujących w ich zakładzie pracy.

Art. 26

1. Realizując obowiązek informacyjny, o którym mowa w art. 25 ust. 1, podmioty, osoby lub jednostki organizacyjne udostępniają posiadane informacje na temat:
 - 1) szczególnych uprawnień przysługujących osobom z niepełnosprawnością;
 - 2) możliwości realizacji określonych praw i wolności przez osoby z niepełnosprawnością w sposób odmienny niż osoby sprawne, w tym możliwości korzystania z alternatywnych sposobów głosowania w wyborach i referendach;
 - 3) podstawowych założeń polityki państwa w sprawach dotyczących osób z niepełnosprawnością;
 - 4) realizowanych lub planowanych działań zmierzających do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
 - 5) programów pomocowych, w tym programów stanowiących pomoc publiczną dla przedsiębiorców, mających na celu wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością;
 - 6) środków publicznych przeznaczonych na realizację polityk, programów lub działań, o których mowa w pkt 3 – 5 ;
 - 7) tożsamości osób odpowiedzialnych za realizację polityk, programów, planów lub działań, o których mowa w pkt 3 – 5.

Art. 27

1. Udostępnianie informacji, o których mowa w art. 26, następuje, z zastrzeżeniem ust. 2, na zasadach i w trybie przewidzianych w przepisach regulujących dostęp do informacji publicznej.
2. Podmioty, osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 12, obowiązane są:
 - 1) w każdym przypadku publikować informacje, o których mowa w ust. 1, na stronie internetowej danego podmiotu, osoby lub jednostki organizacyjnej; informacje zawarte na stronie interneto-

wej powinny stwarzać możliwość ich odczytania, przy zastosowaniu dodatkowych urządzeń, osobom niewidomym oraz niedowidzącym;

- 2) publikować informacje, o których mowa w ust. 1, na tablicach ogłoszeniowych należących do osoby, podmiotu lub jednostki organizacyjnej, w systemie Braille'a; osoba, podmiot lub jednostka organizacyjna zwolniona jest z tego obowiązku w zakresie, w jakim jego wykonanie łączyłoby się z nieproporcjonalnymi nakładami;
- 3) udzielać informacji, o których mowa w ust. 1, na podstawie wniosku zgłoszonego za pomocą środków służących do porozumiewania się na odległość; w miarę możliwości odpowiedź powinna zostać udzielona niezwłocznie za pomocą środka, który służyły do złożenia zapytania;
- 4) w razie braku informacji, których dotyczy wnioski, osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne obowiązane są przekazać niezwłocznie wnioski osobie, podmiotowi lub jednostce organizacyjnej będącej w posiadaniu żądanych informacji; odpowiedzi udziela podmiot, do którego został przekazany wniosek o udzielenie informacji.

Art. 28

1. Nadawcy radiowi i telewizyjni obowiązani są do podnoszenia świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością.
2. Realizacja obowiązku, o którym mowa w ust. 1, następuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2004 r., Nr 253 poz. 2531 z późn. zm.²)

Art. 29

1. Osoba z niepełnosprawnością, podczas załatwiania swych spraw przed organami władzy publicznej, ma prawo uzyskać od przedstawicieli tych organów lub osób zatrudnionych w urządach obsługujących te organy, informację w takiej formie, aby informacja ta była dla niej dostępna oraz zrozumiała, przy uwzględnieniu rodzaju i stopnia niepełnosprawności, który występuje u tej osoby.
2. Osoba z niepełnosprawnością ma prawo porozumiewać się z organami, o których mowa w ust. 1, w sposób dla niej dostępny, w tym za pomocą polskiego języka migowego lub pisma ręcznego. Osoba z niepełnosprawnością może posługiwać się polskim językiem migowym lub pismem ręcznym, nawet w sytuacji, w której przepis prawa nakazuje dokonanie czynności w formie ustnej. Organ administracji władzy publicznej obowiązany jest zapewnić pomoc tłumacza języka migowego, jeżeli porozumienie się z osobą z niepełnosprawnością oraz wyrażenie przez tę osobę swojego stanowiska przy pomocy pisma ręcznego nie jest możliwe lub jest niewystarczające.
3. Przepisy ust. 1-2 stosuje się odpowiednio do osób lub podmiotów, które na pomocy prawa lub porozumienia rozstrzegają w indywidualnych sprawach osób z niepełnosprawnością.

Art. 30

1. Osoby z niepełnosprawnością, członkowie ich rodzin oraz opiekunowie osób z niepełnosprawnością mają prawo do nieodpłatnego poradnictwa rodzinnego.
2. Podmioty prowadzące poradnictwo rodzinne, na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r., Nr 115 poz. 728 ze zm.³), zwanej dalej „Ustawą o pomocy społecznej”, obowiązane są udzielać osobom z niepełnosprawnością – na ich żądanie – informacji dotyczących:
 - 1) spełniania przez osoby z niepełnosprawnością funkcji rodzicielskich;
 - 2) metod planowania rodziny oraz
 - 3) sposobów rozpoznawania oraz unikania okoliczności, w których osoby te mogą być narażone na przemoc związaną z płcią lub innego rodzaju molestowanie.
3. Podmioty, o których mowa w ust. 2, obowiązane są udzielać pomocy, w tym pomocy psychologicznej, osobom z niepełnosprawnością, które stały się ofiarami przemocy, w tym przemocy ze strony członków ich rodzin.
4. Ustępy 1-3 stosuje się odpowiednio do poradnictwa kierowanego do dzieci i młodzieży, prowadzonego przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzie-

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.

³ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.

żowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, działające na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572 z późn. zm.⁴), zwanej dalej „Ustawą o systemie oświaty”.

Art. 31

1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, na zasadach przewidzianych w przepisach o statystyce publicznej, zbiera, gromadzi, opracowuje, udostępnia oraz publikuje co roku dane statystyczne dotyczące problematyki osób z niepełnosprawnością, a w szczególności dane na temat:
 - 1) liczby osób z niepełnosprawnością żyjących w Polsce, z podziałem na osoby z niepełnosprawnością fizyczną, psychiczną, intelektualną lub dotyczącą dysfunkcji zmysłów;
 - 2) dochodów osób z niepełnosprawnością, z wyszczególnieniem dochodów przyznawanych na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz przepisów o pomocy społecznej;
 - 3) innych niż dochody czynników mających wpływ na sytuację materialną osób z niepełnosprawnością;
 - 4) poziomu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością;
 - 5) działań, według ich rodzaju, zmierzających do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, ze szczególnym uwzględnieniem działań służących zapewnieniu rozsądnych dostosowań;
 - 6) wydatków organów, podmiotów lub jednostek organizacyjnych, poniesionych na realizację działań, o których mowa w pkt 5.
2. Rada Ministrów, ustalając na podstawie art. 18 ustawy z dnia 29 marca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88 poz. 439 z późn. zm.⁵) program badań statystycznych statystyki publicznej, uwzględnia w tym programie potrzebę prowadzenia badań statystycznych dotyczących problematyki osób z niepełnosprawnością, określoną w ust. 1.

Rozdział 4

Uwzględnienie problematyki niepełnosprawności w kształceniu oraz wychowaniu dzieci i młodzieży

Art. 32

1. Szkoły oraz inne placówki oświatowe, podnosząc wśród dzieci i młodzieży świadomość co do osób z niepełnosprawnością, upowszechniają w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych postawę wobec osób z niepełnosprawnością opartą na zrozumieniu i akceptacji, przekazują wiedzę na temat szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz przeciwdziałają dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.
2. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, określając w drodze rozporządzenia podstawy programowe, o których mowa w art. 22 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, uwzględnia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, potrzebę podnoszenia wśród dzieci i młodzieży świadomości co do osób z niepełnosprawnością.

⁴ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.

⁵ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.

Rozdział 5

Uwzględnienie problematyki niepełnosprawności w kształceniu na poziomie szkolnictwa wyższego

Art. 33

Problematykę niepełnosprawności uwzględnia się przy kształceniu osób na kierunkach: lekarski, lekarsko-dentystyczny, pielęgniarstwo, położnictwo, budownictwo, architektura oraz na specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego.

Art. 34

1. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością oraz ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia:
 - 1) przedmioty na kierunkach: lekarski, lekarsko-dentystyczny, położnictwo, pielęgniarstwo, w ramach których odbywa się kształcenie w zakresie problematyki:
 - a) wczesnego wykrywania chorób oraz uszkodzeń ciała, które mogą prowadzić do powstania lub pogłębienia się niepełnosprawności,
 - b) szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnością przy udzielaniu im świadczenia opieki zdrowotnej,
 - 2) sposób odbywania, szczegółową tematykę oraz minimalny wymiar zajęć dydaktycznych z przedmiotów, o których mowa w pkt 1.
2. Wydając rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw zdrowia bierze pod uwagę potrzebę:
 - 1) przekazania podczas zajęć dydaktycznych aktualnych i wyczerpujących informacji w zakresie problematyki, o której mowa w ust. 1;
 - 2) wyrobienia właściwych umiejętności w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej osobom z różnym stopniem oraz rodzajem niepełnosprawności;
 - 3) uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych, w charakterze konsultantów, osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością.

Art. 35

1. Minister właściwy do spraw budownictwa, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością oraz ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia:
 - 1) przedmioty na kierunkach: budownictwo, architektura oraz urbanistyka, w ramach których odbywa się kształcenie w zakresie problematyki sposobów zwiększenia dostępności budynków dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością, a zwłaszcza metod usuwania barier architektonicznych i urbanistycznych;
 - 2) sposób odbywania, szczegółową tematykę oraz minimalny wymiar zajęć dydaktycznych przedmiotów, o których mowa w pkt 1.
2. Wydając rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw budownictwa bierze pod uwagę potrzebę:
 - 1) przekazania podczas zajęć dydaktycznych aktualnych i wyczerpujących informacji w zakresie problematyki, o której mowa w ust. 1;
 - 2) wyrobienia właściwych umiejętności w zakresie projektowania oraz realizacji rozwiązań mających na celu zwiększenie dostępności środowiska fizycznego do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
 - 3) uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych, w charakterze konsultantów, osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością.

Art. 36

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wydając przepisy na podstawie art. 116 ust. 1a Ustawy o pomocy społecznej, kieruje się potrzebą dostarczenia osobom uczącym się na specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego w ramach kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie

aktualnych oraz wyczerpujących informacji dotyczących potrzeby podejmowania działań zapobiegających powstaniu lub pogłębieniu niepełnosprawności oraz szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnością w procesie świadczenia pomocy społecznej.

Rozdział 6

Obowiązkowe szkolenia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością

Art. 37

Urzędnicy państwowi, pracownicy samorządowi, pracownicy sądów i prokuratury, członkowie korpusu służby cywilnej mają obowiązek przejść szkolenia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością na zasadach określonych w ustawie.

Art. 38

1. Osoby, o których mowa w art. 37, w terminie jednego miesiąca od daty zatrudnienia mają obowiązek odbycia szkolenia wstępnego w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością.
2. Osoby, o których mowa w art. 37, mają obowiązek odbywania szkoleń okresowych.
3. Obowiązek odbycia szkolenia okresowego powstaje każdorazowo po upływie 5 lat od momentu ostatniego szkolenia.
4. Szkolenie okresowe powinno zostać odbyte przez osobę, o której mowa w art. 37, przed upływem trzech miesięcy od momentu upływu terminu, o którym mowa w ust. 2.
5. Na szkolenia, o których mowa w punktach 1 – 2, osobę, o której mowa w art. 37, kieruje osoba podmiot lub jednostka organizacyjna zatrudniająca osoby, o których mowa w art. 37.

Art. 39

Prezes Rady Ministrów, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, sposób kierowania pracownikami samorządowymi, pracownikami urzędów państwowych oraz członkami korpusu służby cywilnej na szkolenia, o których mowa w art. 37, podmioty uprawnione do przeprowadzania takich szkoleń, ramowy program szkolenia wstępnego oraz szkoleń okresowych, mając na względzie potrzebę podniesienia świadomości pracowników samorządowych, pracowników urzędów państwowych oraz członków korpusu służby cywilnej odnośnie problemów, jakie napotyka osoby z niepełnosprawnością podczas załatwiania swych spraw w urzędach obsługujących organy władzy publicznej oraz potrzebę sprawnej obsługi osób z niepełnosprawnością.

Art. 40

Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, sposób kierowania urzędnikami i innymi pracownikami sądów i prokuratury na szkolenia, o których mowa w art. 37, podmioty uprawnione do przeprowadzania takich szkoleń, ramowy program szkolenia wstępnego oraz szkoleń okresowych, mając na względzie potrzebę podniesienia świadomości urzędników oraz innych pracowników sądów i prokuratury odnośnie problemów, jakie napotyka osoby z niepełnosprawnością podczas załatwiania swych spraw w sądach oraz jednostkach prokuratury oraz potrzebę sprawnej obsługi osób z niepełnosprawnością.

Rozdział 7

Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do budynków

Art. 41

1. Osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, władające budynkami użyteczności publicznej oraz budynkami budownictwa zbiorowego, które zostały wybudowane przed dniem 1 stycznia 1995 r., obowiązane są dostosować władane przez nich budynki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

2. Za osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w ust. 1 uważani są:
 - 1) właściciele budynków, niebędący ich posiadaczami;
 - 2) posiadacze samoistni budynków, niebędący właścicielami;
 - 3) posiadacze zależni budynków, w szczególności najemcy oraz dzierżawcy budynków;
 - 4) zarządcy budynków.
3. Za osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w ust. 1 nie są uważane podmioty korzystające z lokalu znajdującego się w budynku na zasadach określonych w przepisach o ochronie praw lokatorów.
4. Obowiązek dostosowania budynków obciąża zarządców, posiadaczy samoistnych oraz posiadaczy zależnych budynków przed właścicielami, niebędącymi posiadaczami budynków.
5. Budynkami użyteczności publicznej są w szczególności budynki, w których realizują działalność osoby, podmioty oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art.12, a dostęp do takich budynków posiada, bez uzyskania specjalnego upoważnienia, nieoznaczona grupa osób, korzystająca z działalności, usług lub świadczeń realizowanych w danym budynku (osoby zainteresowane). Budynkiem użyteczności publicznej jest w szczególności: budynek przeznaczony na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, kultu religijnego, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, świadczenia usług pocztowych lub telekomunikacyjnych oraz inny ogólnodostępny budynek przeznaczony do wykonywania podobnych funkcji, w tym także budynek biurowy i socjalny.
6. Za budynki użyteczności publicznej uważane są również budynki, w których wykonują działalność podmioty określone w art. 12 ust. 2, w zakresie dotyczącym sprzedaży detalicznej produktów leczniczych, sprzedaży detalicznej żywności, ubrań, artykułów przemysłu chemicznego używanych bieżąco w gospodarstwie domowym, o ile dostęp do tych budynków ma nieoznaczona grupa osób, korzystająca z działalności, usług lub świadczeń realizowanych w danym budynku.
8. Budynkiem zamieszkania zbiorowego jest budynek przeznaczony do okresowego pobytu ludzi, w szczególności hotel, motel, pensjonat, dom wypoczynkowy, dom wycieczkowy, schronisko młodzieżowe, schronisko, internat, dom studencki, budynek koszarowy, budynek zakwaterowania na terenie zakładu karnego, aresztu śledczego, zakładu poprawczego, schroniska dla nieletnich, a także budynek do stałego pobytu ludzi, w szczególności dom dziecka, dom rencistów i dom zakonny.
9. Dostosowanie budynków użyteczności publicznej oraz budynków zamieszkania zbiorowego do potrzeb osób z niepełnosprawnością odbywa się w szczególności przez:
 - 1) zainstalowanie urządzeń oraz zastosowanie środków technicznych w budynku, które umożliwiają osobom z niepełnosprawnością ruchową fizyczny dostęp do pomieszczeń budynku, w których odbywa się obsługa osób zainteresowanych;
 - 2) zainstalowanie oznaczeń, urządzeń lub innych środków technicznych w budynku, które umożliwią osobie niewidomej oraz osobie niedowidzącej samodzielne uzyskanie informacji na temat poszczególnych pomieszczeń w budynku, rodzaju spraw załatwianych w tych pomieszczeniach oraz miejsca położenia tych pomieszczeń w budynku.
10. Jeżeli dostosowanie budynków przez zainstalowanie urządzeń oraz zastosowanie środków technicznych nie zapewnia osobom z niepełnosprawnością możliwości samodzielnego dostępu do pomieszczeń, w których odbywa się obsługa osób zainteresowanych, osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w ust. 1 obowiązane są zapewnić osobie z niepełnosprawnością pomoc innej osoby; osoba ta powinna być dostępna w takim miejscu w budynku lub przed budynkiem, do którego osoba z niepełnosprawnością ma samodzielny dostęp.

Art. 42

1. Podmiot władający budynkiem może odstąpić od zapewnienia niektórych dostosowań budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnością, o których mowa w art. 41 ust. 9 oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 48, jeżeli te dostosowania wykraczałyby poza to, co w okolicznościach konkretnego przypadku jest rozsądnym dostosowaniem w rozumieniu art. 16. Podmiot władający budynkiem ma jednak obowiązek realizacji dostosowań w takim zakresie, w jakim nie pociąga to za sobą nieproporcjonalnych nakładów.

Art. 43

1. Przed przystąpieniem do czynności mających na celu zapewnienie rozsądnych dostosowań, o których mowa w art. 42, osoba, podmiot lub jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 43 ust. 1, powinna sporządzić projekt planu rozsądnego dostosowania budynku.
2. Osoba, podmiot lub jednostka organizacyjna, o której mowa w ust. 1, przedkłada projekt planu rozsądnego dostosowania budynku, wraz z opinią osoby posiadającej uprawnienia projektanta, inspektorowi nadzoru budowlanego, który byłby właściwy w sprawie zatwierdzenia projektu budowlanego budynku, w stosunku do którego został sporządzony projekt planu rozsądnego dostosowania budynku
3. Inspektor nadzoru budowlanego publikuje niezwłocznie na stronie internetowej swojego urzędu otrzymany projekt planu rozsądnego dostosowania budynku oraz wzywa do zgłaszania uwag do tego planu, w terminie 30 dni od dnia jego opublikowania, wraz z podaniem informacji o sposobie i miejscu zgłaszania uwag (postępowanie konsultacyjne).
4. Po rozpatrzeniu uwag inspektor nadzoru budowlanego, w drodze decyzji administracyjnej, rozstrzyga w przedmiocie zatwierdzenia planu; decyzja jest publikowana na stronie urzędu obsługującego inspektora nadzoru budowlanego, który wydał decyzję wraz z informacjami na temat sposobu rozpatrzenia uwag zgłoszonych na podstawie ust. 3.
5. Stronami w postępowaniu w przedmiocie zatwierdzenia planu są: podmiot władający budynkiem oraz podmioty, które zgłosiły swoje uwagi do projektu planu rozsądnego dostosowania budynku.

Art. 44

1. Zapewnienie dostosowań budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnością podlega nadzorowi budowlanemu.
2. Urządzenia techniczne służące zapewnieniu rozsądnych dostosowań podlegają dozorowi technicznemu.

Art. 45

1. W przypadku stwierdzenia, w drodze kontroli, braku dostosowań budynku, inspektor nadzoru budowlanego nakazuje, w drodze decyzji administracyjnej, przedłożenie, w terminie 6 miesięcy, projektu planu rozsądnego dostosowania budynku. Przepisy art. 43 oraz art. 50 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. Przepis ust. 1 nie stosuje się w okresie przejściowym, o którym mowa w art. 50 ust. 1.

Art. 46

1. Jeżeli w przypadkach, o których mowa w art. 43 oraz w art. 45, osoba, podmiot lub jednostka organizacyjna, o której mowa w ust. 1, nie przedłoży inspektorowi nadzoru budowlanego projektu planu rozsądnego dostosowania budynku, można nałożyć na tę osobę, podmiot lub jednostkę organizacyjną karę administracyjną w wysokości od 500 do 10 000 zł, tej samej karze administracyjnej podlega ten, kto nie realizuje planu rozsądnego dostosowania budynku, w terminie o którym mowa w art. 50 ust. 2.
2. Karę administracyjną nakłada właściwy inspektor nadzoru budowlanego.
3. Kara administracyjna może być nałożona ponownie w przypadku dalszej bezczynności osoby, podmiotu lub jednostki organizacyjnej, o której mowa w ust. 1.
4. Przy ustalaniu wysokości kary administracyjnej należy brać pod uwagę potrzebę zapewnienia wykonania obowiązku dostosowania budynku w przyszłości, przy jednoczesnym uwzględnieniu okoliczności utrudniających wykonanie obowiązku oraz rozmiaru następstw dokonanego naruszenia.
5. Kara administracyjna podlega egzekucji na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 47

Jeżeli jednostką organizacyjną, która włada budynkiem użyteczności publicznej, jest organ administracji publicznej, organ wymiaru sprawiedliwości lub organ jednostki samorządu terytorialnego, art. 46 nie stosuje się. Osoby kierujące organem administracji publicznej, organem władzy sądowniczej lub reprezentujące ten organ na zewnątrz oraz odpowiednio wójt, burmistrz (prezydent miasta),

starosta, marszałek województwa, na zasadach określonych we właściwych przepisach, podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za niewykonanie obowiązków, o których mowa w art. 46 ust. 1.

Art. 48

1. Minister właściwy do spraw budownictwa, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, zakres oraz rodzaj dostosowań budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
2. Wydając rozporządzenie, o którym mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw budownictwa bierze pod uwagę rodzaj budynku oraz zakres potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością oraz uwzględnia art. 41 ust. 9.

Art. 49

Nie można odmówić osobie z niepełnosprawnością korzystającej z pomocy psa pomocnika wstępu do budynków, o których mowa w art. 41 ust. 1, a także poruszania się po tych budynkach oraz wstępu do pomieszczeń, w których odbywa się obsługa osób zainteresowanych.

Art. 50

1. Osoby, podmioty oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 41 ust. 1, obowiązane są przygotować plan rozsądnego dostosowania budynku w terminie 2 lat od momentu wejścia w życie niniejszej ustawy.
2. Realizacja planu rozsądnego dostosowania budynku następuje w terminie 3 lat od momentu wydania decyzji, o której mowa w art. 43 ust. 4.
3. Terminy, o których mowa w ust. 1 i ust. 2 mogą być w wyjątkowych przypadkach przedłużone, w drodze decyzji administracyjnej, przez właściwego inspektora nadzoru budowlanego, nie więcej jednak niż o rok, w przypadku, o którym mowa w ust. 1, oraz nie więcej niż o 2 lata, w przypadku, o którym mowa w ust. 2.

Rozdział 8

Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do środków transportu zbiorowego

Art. 51

Dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością transportu lotniczego oraz transportu kolejowego regulują właściwe przepisy prawa Unii Europejskiej.

Art. 52

1. Przewoźnik drogowy nie może odmówić osobie z niepełnosprawnością zawarcia z nią umowy o przewóz, ze względu na jej niepełnosprawność.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do przyjmowania rezerwacji na przewóz.
3. Wobec osób z niepełnosprawnością mogą być stawiane takie same wymagania odnośnie zawarcia umowy o przewóz, jakie stawiane są innym osobom.
4. Przewoźnik drogowy może odmówić zawarcia umowy z osobą z niepełnosprawnością ruchową jedynie w sytuacji, w której rozmiar wejścia do środka transportu drogowego oraz rozmiar środka transportu zbiorowego uniemożliwiają wjechanie, wprowadzenie lub podróż osobie z niepełnosprawnością posługującej się wózkim inwalidzkim. Przewoźnik drogowy jest jednak obowiązany do zaproponowania osobie z niepełnosprawnością możliwego do zaakceptowania, w danych okolicznościach, rozwiązania alternatywnego. W razie niemożności zaproponowania rozwiązania alternatywnego, przewoźnik drogowy jest odpowiedzialny za wyrządzoną w ten sposób szkodę.
5. Osoba z niepełnosprawnością może zażądać udzielenia jej wyjaśnień, dlaczego odmówiono zawarcia z nią z umowy o przewóz, w myśl ust. 1. Przewoźnik drogowy obowiązany jest udzielić

osobie z niepełnosprawnością odpowiedzi na piśmie, w terminie 30 dni od momentu otrzymania żądania udzielenia wyjaśnień.

6. Przepisy ust. 3 i 4 nie wyłączają obowiązków przewoźnika drogowego unormowanych w artykułach 53-56.

Art. 53

1. Osoby, podmioty oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 55 ust. 1, obowiązane są do publikowania informacji o prowadzonej przez siebie działalności w zakresie przewozu osób również w formie dostępnej i zrozumiałej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.
2. Informacje dotyczące prowadzonej działalności obejmują również rozkłady jazdy środków transportu drogowego.
3. Upublicznienie informacji w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności umieszczanie informacji o prowadzonej działalności:
 - 1) na tablicy informacyjnej należącej do przewoźnika drogowego – w alfabecie Braille’a albo w czcionce o takiej wielkości, która umożliwi odczytanie tych wiadomości przez osoby niedowidzące;
 - 2) na stronie internetowej należącej do przewoźnika drogowego – przy wykorzystaniu standardów, które umożliwiają odczytanie tej strony, przy użyciu dodatkowych środków technicznych, również przez osoby niewidome lub niedowidzące.

Art. 54

1. Przewoźnik drogowy ma obowiązek przyjmowania i rozpatrywania, skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących świadczenia usług przewozu osób z niepełnosprawnością oraz udostępniania informacji na podstawie art. 53, pochodzących od:
 - 1) osób z niepełnosprawnością korzystających z tych usług, członków ich rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
 - 2) organizacji pozarządowych.

Art. 55

1. Przewoźnicy drogowi prowadzący działalność w zakresie przewozu regularnego oraz przewozu wahadłowego osób obowiązani są dostosować posiadany tabor do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
2. Posiadany tabor jest ogół środków transportu drogowego służących do wykonywania przez przewoźnika drogowego regularnego oraz wahadłowego przewozu osób.
3. Dostosowanie posiadanego taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością odbywa się w szczególności przez:
 - 1) usunięcie barier uniemożliwiających lub znacznie utrudniających:
 - a) wejście do środka transportu, w którym ma być dokonywany przewóz,
 - b) jazdę środkiem transportu w sposób zapewniający ochronę zdrowia oraz życia, a także odpowiednią wygodę osobom z niepełnosprawnością,
 - c) dostęp do toalety znajdującej się wewnątrz środka transportu, jeżeli taki dostęp jest zapewniony osobom sprawnym,
 - d) wyjście ze środka transportu.
 - 2) zastosowanie środków technicznych, które umożliwiają osobie głuchej lub niewidomej łatwe uzyskanie informacji odnośnie przebiegu odbywanego przewozu, bez potrzeby skorzystania z pomocy innych pasażerów.
4. Obowiązek dostosowania posiadanego taboru, w przypadku komunikacji miejskiej, jest spełniony, jeżeli co drugi pojazd obsługujący daną linię komunikacyjną będzie posiadał dostosowania, określone w ust. 3 oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 57.
5. Obowiązek dostosowania posiadanego taboru, w przypadku przewozu regularnego, jest spełniony, jeżeli co drugi pojazd obsługujący daną linię będzie posiadał dostosowania, określone w ust. 3 oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 57, chyba że przewóz na danej linii komunikacyjnej odbywa się rzadziej niż dwa razy w ciągu dnia; w takim przypadku każdy pojazd obsługujący linię komunikacyjną musi posiadać dostosowania, określone w ust. 3 oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 57.

6. Dostosowanie posiadanego taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością, o którym mowa w ust. 3, może odbywać się również w ten sposób, że osoby zatrudnione przez przewoźnika drogowego w celu obsługi przewożonych osób (osoby zatrudnione przez przewoźnika drogowego do obsługi pasażerów), udziela osobie z niepełnosprawnością niezbędnej pomocy w dostępie do środków transportu wchodzących w skład posiadanego taboru oraz będą udzielały niezbędnej pomocy podczas przewozu, w celu zapewnienia ochrony zdrowia oraz życia, a także odpowiedniej wygody osobom z niepełnosprawnością.
7. Przewoźnik drogowy wykonujący przewóz osób obowiązany jest zapewnić, aby osoby, o których mowa w ust. 6, odbyły odpowiednie szkolenie w terminie trzech miesięcy od dnia ich zatrudnienia.
8. Szkolenie, o którym mowa w ust. 7, odbywa się na koszt przewoźnika drogowego.

Art. 56

1. Przewoźnik drogowy obowiązany jest do zapewnienia dostosowania posiadanego taboru w terminie nie dłuższym niż 10 lat od momentu wejścia w życie niniejszej ustawy.
2. Przewoźnik drogowy może uzyskać zezwolenie na wydłużenie terminu na dostosowanie posiadanego taboru, jeżeli wykaże, że dostosowanie posiadanego taboru w terminie ustawowo przewidzianym jest niemożliwe lub jest możliwe tylko przy zastosowaniu oczywiście niewspółmiernych nakładów. Termin może zostać wydłużony nie więcej niż o 3 lata.
3. Zezwolenie, o którym mowa w ust. 2 wydaje, w drodze decyzji administracyjnej, właściwy wojewódzki inspektor transportu drogowego.

Art. 57

Minister właściwy do spraw transportu, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, w drodze rozporządzenia, określi:

- 1) zakres niezbędnych dostosowań do potrzeb osób z niepełnosprawnością, warunki techniczne, jakie muszą spełniać dostosowania środków transportu do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- 2) zakres, tematykę, cel oraz podmioty uprawnione do przeprowadzania szkoleń, o których mowa w art. 55 ust. 7, mając na względzie potrzebę możliwie pełnego zniesienia barier dla osób z niepełnosprawnością związanych z przewozem.

Art. 58

Minister właściwy do spraw transportu, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki oraz tryb wydawania przez właściwego wojewódzkiego inspektora transportu drogowego zezwoleń, o których mowa w art. 56 ust. 2.

Art. 59

Wojewódzki inspektor transportu drogowego może nałożyć na przewoźnika drogowego prowadzącego działalność w zakresie przewozu osób, który nie wykonuje obowiązku dostosowania posiadanego taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością, karę administracyjną w wysokości od 5 000 zł do 15 000 zł. Tej samej karze podlega ten, kto wbrew obowiązkowi, o którym mowa w art. 52 ust. 5 nie udziela odpowiedzi pisemnej na żądanie udzielenia wyjaśnień, pochodzące od osoby z niepełnosprawnością.

Rozdział 9

Wyównywanie szans w zakresie dostępu do edukacji

Art. 60

1. Osoba z niepełnosprawnością ma prawo, niezależnie od rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności, dostępu do edukacji.
2. Edukacja osoby z niepełnosprawnością powinna uwzględniać jej osobowość, predyspozycje, potrzeby oraz zdolności fizyczne, psychiczne i intelektualne.

Art. 61

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, uwzględniając ramowe plany nauczania, podstawy programowe, warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, o których mowa w art. 22 ust. 2 Ustawy o systemie oświaty, uwzględnia szczególne potrzeby oraz zdolności fizyczne, psychiczne oraz intelektualne uczniów z różnego rodzaju niepełnosprawnością.

Art. 62

1. Jednostka oświatowa powinna zapewnić rozsądne dostosowania procesów kształcenia do potrzeb uczniów z różnego rodzaju niepełnosprawnością. Zapewnienie rozsądnych dostosowań konsultowane jest z radą rodziców, po wysłuchaniu stanowiska uczniów z niepełnosprawnością, których te dostosowania będą dotyczyły.
2. Jednostka oświatowa ma obowiązek zapewnić osobie z niepełnosprawnością pomoce naukowe dostosowane do jej indywidualnych potrzeb.

Art. 63

Jednostki oświatowe mają obowiązek przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących wychowania oraz nauki osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością oraz zapewnienia rozsądnych dostosowań, o których mowa w art. 62, pochodzących od:

- 1) osób z niepełnosprawnością uczących się w danej szkole, członków ich rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- 2) organizacji pozarządowych.

Art. 64

1. Nauczyciele w terminie jednego miesiąca od daty zatrudnienia mają obowiązek przejść szkolenie wstępne w zakresie dotyczącym pracy z osobami z niepełnosprawnością.
2. Nauczyciele mają obowiązek przejścia szkoleń okresowych. Obowiązek przejścia szkolenia okresowego powstaje każdorazowo po upływie 3 lat od momentu ostatniego szkolenia.
3. Nauczyciel powinien przejść szkolenie okresowe przed upływem trzech miesięcy od upływu terminu, o którym mowa w ust. 2.
4. Tematyka szkoleń wstępnych oraz szkoleń okresowych dotyczy specyfiki nauczania, opieki oraz wychowania osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami oraz kontaktów z członkami rodzin oraz opiekunami tych osób, różnorodności potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.
5. Na szkolenia, o których mowa w ust. 1-2, nauczycieli kieruje jednostka zatrudniająca nauczyciela.
6. Minister właściwy do spraw oświaty, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, sposób kierowania nauczycieli na szkolenia, o których mowa w ust. 1 – 2, podmioty uprawnione do przeprowadzania takich szkoleń, ramowy program szkolenia wstępnego oraz szkoleń okresowych, mając na względzie potrzebę umieszczenia w programie ramowym tematyki, o której mowa w ust. 4.

Rozdział 10

Wyrównywanie szans w zakresie pomocy społecznej

Art. 65

1. Osoba z niepełnosprawnością ma prawo, niezależnie od rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności, dostępu do pomocy społecznej.
2. Pomoc społeczna powinna uwzględniać szczególne, zindywidualizowane potrzeby osób z niepełnosprawnością.

Art. 66

Podmiot świadczący pomoc społeczną powinien zapewnić rozsądne dostosowania procesów, sposobów oraz form udzielania pomocy socjalnej. Zapewnienie rozsądnych dostosowań konsultowane jest z osobami z niepełnosprawnością korzystającymi z pomocy socjalnej udzielanej przez dany podmiot.

Art. 67

Podmioty, o których mowa w art. 66, mają obowiązek przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących udzielania pomocy społecznej osobom z różnego rodzaju niepełnosprawnością oraz zapewnienia rozsądnych dostosowań, o których mowa w art. 66, pochodzących od:

- 1) osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy socjalnej świadczonej przez dany podmiot, członków ich rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- 2) organizacji pozarządowych.

Art. 68

1. Pracownicy socjalni w terminie jednego miesiąca od daty zatrudnienia mają obowiązek przejść szkolenie wstępne w zakresie dotyczącym pracy z osobami z niepełnosprawnością.
2. Pracownicy socjalni mają obowiązek przejścia szkoleń okresowych. Obowiązek przejścia szkolenia okresowego powstaje każdorazowo po upływie 3 lat od momentu ostatniego szkolenia.
3. Pracownicy socjalni powinni przejść szkolenie okresowe przed upływem trzech miesięcy od upływu terminu, o którym mowa w ust. 2.
4. Tematyka szkoleń wstępnych oraz szkoleń okresowych dotyczy specyfiki pracy socjalnej z osobami z niepełnosprawnością, członkami rodzin oraz opiekunami tych osób, różnorodności potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, wczesnego rozpoznawania schorzeń, na które cierpią osoby z niepełnosprawnością, udzielania pierwszej pomocy medycznej oraz psychologicznej osobom z niepełnosprawnością, rozpoznawania sytuacji, w których konieczne jest skierowanie do jednostek udzielających specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej.
5. Na szkolenia, o których mowa w ust. 1-2, pracowników socjalnych kieruje jednostka zatrudniająca pracownika socjalnego.
7. Minister właściwy do spraw polityki społecznej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, sposób kierowania pracownikami socjalnymi na szkolenia, o których mowa w ust. 1 – 2, podmioty uprawnione do przeprowadzania takich szkoleń, ramowy program szkolenia wstępnego oraz szkoleń okresowych, mając na względzie potrzebę umieszczenia w programie ramowym tematyki, o której mowa w ust. 4.

Rozdział 11

Wyrównywanie szans w zakresie świadczeń opieki zdrowotnej

Art. 69

1. Osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące działalność w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej nie mogą odmówić osobom z niepełnosprawnością, ze względu na ich niepełnosprawność, świadczeń opieki zdrowotnej.
2. Wobec osób z niepełnosprawnością mogą być stawiane takie same wymagania warunkujące udzielenie jej świadczeń opieki zdrowotnej, jakie stawiane są innym osobom.
3. Osoba lub jednostka organizacyjna, o której mowa w ust. 1, może odmówić udzielenia świadczeń opieki zdrowotnej osobie z niepełnosprawnością, jeżeli – ze względu na brak doświadczenia personelu oraz braki w zakresie wyposażenia – nie jest w stanie zapewnić świadczeń opieki zdrowotnej dostosowanych do szczególnych potrzeb tej osoby. W takim przypadku osoba lub jednostka organizacyjna, o której mowa w ust. 1, ma obowiązek poinformować osobę z niepełnosprawnością o osobie lub jednostce organizacyjnej, która może jej udzielić świadczenia w sposób uwzględniający szczególne potrzeby tej osoby.

4. Przepis ust. 3 nie ma jednak zastosowania w sytuacji, w której brak niezwłocznego udzielenia świadczeń opieki zdrowotnej może narazić osobę z niepełnosprawnością na utratę życia, zdrowia lub pogłębienie stanu niepełnosprawności.

Art. 70

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 69 ust. 1, są obowiązane zapewnić rozsądne dostosowania procesów, sposobów oraz form udzielania świadczeń opieki zdrowotnej do szczególnych potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Zapewnienie rozsądnych dostosowań jest konsultowane z osobami z niepełnosprawnością korzystającymi ze świadczeń opieki zdrowotnej, udzielanymi przez daną osobę lub jednostkę organizacyjną.

Art. 71

Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 69 ust. 1, obowiązane są do publikowania informacji dotyczących procesu udzielania świadczeń opieki zdrowotnej w formie dostępnej i zrozumiałej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Upublicznienie informacji w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności umieszczanie informacji o bieżącej działalności w zakresie świadczeń opieki zdrowotnej:

- 1) na tablicy informacyjnej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej – w alfabecie Braille’a albo w czcionce o takiej wielkości, która umożliwia odczytanie tych wiadomości przez osoby niedowidzące,
- 2) na stronie internetowej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej – przy wykorzystaniu standardów, które umożliwiają odczytanie tej strony, przy użyciu dodatkowych środków technicznych, również przez osoby niewidzące lub niedowidzące.

Art. 72

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 69 ust. 1 mają obowiązek przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących obsługi osób z niepełnosprawnością oraz udzielania niezbędnych informacji, pochodzących od:
 - 1) osób z niepełnosprawnością, członków rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
 - 2) organizacji pozarządowych.
2. Na żądanie organizacji pozarządowych skupiających osoby z niepełnosprawnością lub działające na rzecz tych osób osoby lub jednostki o której mowa w art. 69 ust. 1, obowiązane są przeprowadzić konsultacje z tymi organizacjami, podczas których omawiane są problemy dotyczące obsługi osób z niepełnosprawnością oraz udzielania niezbędnych informacji osobom z niepełnosprawnością.

Art. 73

1. Członkowie personelu uczestniczący w udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej w terminie jednego miesiąca od daty zatrudnienia mają obowiązek przejść szkolenie wstępne w zakresie dotyczącym pracy z osobami z niepełnosprawnością.
2. Członkowie personelu uczestniczący w udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej mają obowiązek przejścia szkoleń okresowych. Obowiązek przejścia szkolenia okresowego powstaje każdorazowo po upływie 3 lat od momentu ostatniego szkolenia.
3. Członkowie personelu uczestniczący w udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej powinni przejść szkolenie okresowe przed upływem trzech miesięcy od upływu terminu, o którym mowa w ust. 2.
4. Tematyka szkoleń wstępnych oraz szkoleń okresowych dotyczy specyfiki wczesnego wykrywania chorób oraz uszkodzeń ciała, które mogą prowadzić do powstania lub pogłębienia się niepełnosprawności, szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnością przy udzielaniu im świadczeń opieki zdrowotnej, pomocy psychologicznej osobom z niepełnosprawnością, rozpoznawania sytuacji, w których konieczne jest skierowanie do jednostek udzielających specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej.
5. Na szkolenia, o których mowa w ust. 1-2, członków personelu uczestniczących w udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej kieruje jednostka zatrudniająca.

6. Minister zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, sposób kierowania członków personelu uczestniczących w udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej na szkolenia, o których mowa w ust. 1 – 2, podmioty uprawnione do przeprowadzania takich szkoleń, ramowy program szkolenia wstępnego oraz szkoleń okresowych, mając na względzie potrzebę umieszczenia w programie ramowym tematyki, o której mowa w ust. 4.

Rozdział 12

Wyrównywanie szans w zakresie działalności kulturalnej

Art. 74

1. Osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące działalność kulturalną w formach organizacyjnych takich jak: teatr, opera, operetka, filharmonia, orkiestra, kino, muzeum, prowadzenie biblioteki, domu kultury, ogniska artystycznego oraz galerii sztuki nie mogą odmówić osobom z niepełnosprawnością, ze względu na ich niepełnosprawność, uczestnictwa w organizowanych przez siebie imprezach artystycznych lub rozrywkowych oraz do uczestnictwa w innych formach prowadzonej przez siebie działalności kulturalnej.
2. Wobec osób z niepełnosprawnością mogą być stawiane takie same wymagania uczestnictwa w imprezie artystycznej lub rozrywkowej albo innej formie prowadzenia działalności kulturalnej, jakie stawiane są innym osobom.

Art. 75

2. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 74 ust. 1, obowiązane są udzielać osobom z niepełnosprawnością, na ich żądanie, pomocy niezbędnej do uczestnictwa w imprezie artystycznej lub rozrywkowej lub w innej formie prowadzonej działalności kulturalnej.
3. Niezbędna pomoc obejmuje w szczególności: pomoc w dotarciu do miejsca, w którym odbywa się impreza artystyczna lub kulturalna oraz w opuszczeniu tego miejsca oraz udzielenie zrozumiałych i wyczerpujących informacji dotyczących organizacji imprezy, w której uczestniczy osoba z niepełnosprawnością.

Art. 76

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 74 ust. 1, obowiązane są do publikowania informacji o prowadzonej działalności kulturalnej również w formie dostępnej i zrozumiałej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Upublicznienie informacji w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności umieszczanie informacji o bieżącej działalności kulturalnej, organizowanych imprezach artystycznych i rozrywkowych:
 - 1) na tablicy informacyjnej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność kulturalną – w alfabecie Braille'a albo w czcionce o takiej wielkości, która umożliwia odczytanie tych wiadomości przez osoby niedowidzące;
 - 2) na stronie internetowej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność kulturalną – przy wykorzystaniu standardów, które umożliwiają odczytanie tej strony, przy użyciu dodatkowych środków technicznych, również przez osoby niewidzące lub niedowidzące.

Art. 77

Osoby zatrudnione przez osobę lub jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 74 ust. 1, obowiązane są udzielać niezbędnych informacji osobom z niepełnosprawnością intelektualną w sposób zrozumiały dla tych osób.

Art. 78

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 74 ust.1 mają obowiązek przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni

od momentu ich otrzymania, dotyczących obsługi osób z niepełnosprawnością oraz udzielania niezbędnych informacji, pochodzących od:

- 1) osób z niepełnosprawnością, członków rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- 2) organizacji pozarządowych.

Rozdział 13

Wyrównywanie szans w zakresie rekreacji i rozrywki

Art. 79

1. Osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, prowadzące działalność rekreacyjną oraz rozrywkową w formach: dyskotek, szkół tańca, pokazów, wystaw tematycznych, imprez plenerowych, prowadzenia kempingów oraz obozowisk nie mogą odmówić osobom z niepełnosprawnością, ze względu na ich niepełnosprawność, uczestnictwa w organizowanych przez siebie imprezach rozrywkowych, rekreacyjnych oraz korzystania z innych form prowadzonej przez siebie działalności.
2. Wobec osób z niepełnosprawnością mogą być stawiane takie same wymagania uczestnictwa w imprezie rozrywkowej lub rekreacyjnej, jakie stawiane są innym osobom.

Art. 80

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 79 ust. 1, obowiązane są udzielać osobom z niepełnosprawnością, na ich żądanie, pomocy niezbędnej do uczestnictwa w imprezie rozrywkowej, rekreacyjnej lub w innej formie prowadzonej przez siebie działalności.
2. Niezbędna pomoc obejmuje w szczególności: pomoc w dotarciu do miejsca, w którym odbywa się impreza artystyczna lub kulturalna oraz w opuszczeniu tego miejsca, a także udzielenie zrozumiałych i wyczerpujących informacji dotyczących organizacji imprezy, w której uczestniczy osoba z niepełnosprawnością.

Art. 81

Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 79 ust. 1, obowiązane są do publikowania informacji o prowadzonej działalności również w formie dostępnej i zrozumiałej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Upublicznienie informacji w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością obejmuje umieszczanie informacji o bieżącej działalności na stronie internetowej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność rekreacyjną lub rozrywkową – przy wykorzystaniu standardów, które umożliwiają odczytanie tej strony, przy użyciu dodatkowych środków technicznych, również przez osoby niewidzące lub niedowidzące.

Art. 82

Osoby zatrudnione przez osobę lub jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 79 ust. 1, obowiązane są udzielać niezbędnych informacji osobom z niepełnosprawnością intelektualną w sposób zrozumiały dla tych osób.

Art. 83

Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 79 ust.1 obowiązane są do przyjmowania oraz rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielanie na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących obsługi osób z niepełnosprawnością oraz udzielania niezbędnych informacji, pochodzących od:

- 1) osób z niepełnosprawnością, członków rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- 2) organizacji pozarządowych.

Rozdział 14

Wyrównywanie szans w zakresie świadczenia usług turystycznych

Art. 84

1. Organizator turystyki nie może odmówić osobie z niepełnosprawnością zawarcia umowy o świadczenie usług turystycznych polegających na zorganizowaniu imprezy turystycznej, jeżeli impreza turystyczna jest powszechnie dostępna dla innych osób.
2. Impreza turystyczna jest powszechnie dostępna dla innych osób, jeżeli uczestnictwo w tej imprezie:
 - 1) nie stwarza szczególnych zagrożeń dla życia i zdrowia osób wykazujących się przeciętną kondycją psychofizyczną;
 - 2) nie wymaga posiadania szczególnych umiejętności, których zazwyczaj nie posiadają osoby sprawne.
3. Jeżeli dana impreza nie jest powszechnie dostępna dla innych osób, osoby z niepełnosprawnością mogą wziąć w niej udział dopiero wtedy, gdy wykażą posiadanie kondycji psychofizycznej oraz szczególnych umiejętności, które umożliwiają im wzięcie udziału w takiej imprezie. Od osób z niepełnosprawnością nie można wymagać przedstawienia większej ilości zaświadczeń lekarskich lub innych dokumentów niż wymaga się tego od osoby sprawnej.
4. Organizator turystyki może odmówić zawarcia umowy o imprezę turystyczną z osobą z niepełnosprawnością, jeżeli uczestnictwo tej osoby w imprezie turystycznej narusza właściwe przepisy dotyczące bezpieczeństwa takich imprez, znajdujące zastosowanie także do osób sprawnych.

Art. 85

Jeżeli organizator turystyki odmawia zawarcia umowy o imprezę turystyczną z osobą z niepełnosprawnością, obowiązany jest w terminie 14 dni, na żądanie tej osoby, poinformować na piśmie o przyczynach tej odmowy.

Art. 86

Organizator turystyki udostępnia osobie z niepełnosprawnością, która chce zawrzeć z tym organizatorem umowę o imprezę turystyczną, aktualne oraz wyczerpujące informacje na temat dostosowań do potrzeb osób z niepełnosprawnością środków transportu oraz obiektów hotelarskich.

Art. 87

1. Organizator turystyki, organizując imprezę turystyczną, w której bierze udział osoba z niepełnosprawnością, uwzględnia szczególne potrzeby osoby z niepełnosprawnością.
2. Organizator turystyki obowiązany jest udzielać niezbędnej pomocy osobie z niepełnosprawnością podczas trwania całej imprezy turystycznej.

Art. 89

1. Jeżeli impreza turystyczna obejmuje przewóz środkiem transportu, biuro podróży podejmuje wszelkie rozsądne działania, aby zapewnić osobie z niepełnosprawnością środek transportu technicznie dostosowany do potrzeb tej osoby.
2. Jeżeli organizator turystyki, mimo podjęcia rozsądnych działań, nie jest w stanie zapewnić osobie z niepełnosprawnością środka transportu dostosowanego do jej potrzeb, powinien zapewnić osobie z niepełnosprawnością niezbędną pomoc podczas podróży oraz podczas wsiadania i wysiadania ze środka transportu.

Art. 90

Jeżeli organizator turystyki nie jest w stanie zapewnić, mimo podjęcia rozsądnych działań, obiektu hotelarskiego technicznie dostosowanego do potrzeb danej osoby z niepełnosprawnością, powinien zapewnić tej osobie niezbędną pomoc w dotarciu oraz opuszczeniu pokoju w obiekcie hotelarskim, a także podczas pobytu tej osoby w takim obiekcie.

Art. 91

1. Organizator turystyki zapewnia, że osoby przez nich zatrudnione będą posiadały wiedzę i umiejętności w zakresie:
 - 1) równego traktowania osób z niepełnosprawnością;
 - 2) zaspokajania potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami;
 - 3) udzielania pomocy, o której mowa w art. 87 i 90.
2. Osoby zatrudnione przez organizatorów turystyki nabywają wiedzę i umiejętności, o których mowa w ust. 1, w szczególności przez uczestnictwo w szkoleniu wstępnym oraz w szkoleniach okresowych.
3. Osoba zatrudniona przez organizatora turystyki obowiązana jest odbyć szkolenie wstępne w ciągu trzech miesięcy od momentu jej zatrudnienia.
4. Osoba zatrudniona przez organizatora turystyki ma obowiązek odbycia szkoleń okresowych. Obowiązek odbycia szkolenia okresowego powstaje każdorazowo po upływie 3 lat od momentu ostatniego szkolenia.
5. Osoba zatrudniona przez organizatora turystyki powinna przejść szkolenie okresowe przed upływem trzech miesięcy od upływu terminu, o którym mowa w ust. 4.

Art. 92

1. Organizator turystyki obowiązany jest do przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania odpowiedzi, w terminie 30 dni od momentu ich otrzymania, dotyczących działalności biur podróży, pochodzących od:
 - 1) osób z niepełnosprawnością, członków rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
 - 2) organizacji pozarządowych.

Rozdział 15

Wyrównywanie szans w zakresie dostępu do imprez sportowych

Art. 93

1. Osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące działalność w zakresie organizowania i przeprowadzania imprez sportowych dla sportowców zawodowych lub amatorów, z wykorzystaniem własnych lub cudzych obiektów sportowych, nie mogą odmówić osobom z niepełnosprawnością, ze względu na ich niepełnosprawność, uczestnictwa w organizowanej przez siebie imprezie sportowej.
2. Wobec osób z niepełnosprawnością mogą być stawiane takie same wymagania uczestnictwa w imprezie sportowej, jakie stawiane są innym osobom.

Art. 94

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 93 ust. 1, obowiązane są udzielać osobom z niepełnosprawnością, na ich żądanie, pomocy niezbędnej do uczestnictwa w imprezie sportowej.
2. Niezbędna pomoc obejmuje w szczególności: pomoc w dotarciu do miejsca, w którym odbywa się impreza sportowa oraz w opuszczeniu tego miejsca oraz udzielenie zrozumiałych i wyczerpujących informacji dotyczących organizacji imprezy, w której uczestniczy osoba z niepełnosprawnością.

Art. 95

1. Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 93 ust. 1, obowiązane są do publikowania informacji o prowadzonej działalności w zakresie imprez sportowych w formie dostępnej i zrozumiałej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Upublicznienie informacji w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością obejmuje w szczególności umieszczanie informacji o bieżącej działalności osób lub jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 93 ust. 1, w zakresie organizowania imprez sportowych na stronie internetowej należącej do osoby lub jednostki organizacyjnej prowadzącej działalność w zakresie imprez sportowych – przy wyko-

rzystaniu standardów, które umożliwiają odczytanie tej strony, przy użyciu dodatkowych środków technicznych, również przez osoby niewidzące lub niedowidzące.

Art. 96

Osoby zatrudnione przez osobę lub jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 93 ust. 1, obowiązane są udzielać niezbędnych informacji osobom z niepełnosprawnością intelektualną w sposób zrozumiały dla tych osób.

Art. 97

Osoby oraz jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 93 ust.1 obowiązane są do przyjmowania oraz rozpatrywania skarg i wniosków i udzielania na nie odpowiedzi, w terminie 30 dni od ich otrzymania, dotyczących obsługi osób z niepełnosprawnością oraz udzielania niezbędnych informacji, pochodzących od:

- 1) osób z niepełnosprawnością, członków rodzin oraz opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- 2) organizacji pozarządowych.

Rozdział 16

Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością

Art. 98

1. Do zadań ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością należy w szczególności:

- 1) opiniowanie i przygotowywanie projektów programów działań i aktów prawnych w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
- 2) występowanie do właściwych organów z wnioskami o wydanie lub zmianę aktów prawnych w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
- 3) kontrolowanie obowiązków przeprowadzania szkoleń oraz udzielania odpowiedzi na skargi i wnioski określonych w ustawie;
- 4) zlecanie i finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
- 5) współpraca z właściwymi organami administracji publicznej, partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
- 6) współpraca z zagranicznymi organizacjami pozarządowymi i organizacjami międzynarodowymi w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością;
- 7) organizowanie akcji promujących podnoszenie świadomości społecznej w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością.
- 8) wytaczanie powództw, o których mowa w art. 20-21, na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz występowanie do toczących się postępowań w każdym ich stadium.

2. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością może nałożyć karę administracyjną w wysokości od 500 do 5000 zł na osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, które nie wykonują obowiązków w zakresie:

- 1) kierowania na szkolenia, określonych w art. 37-38, 55 ust. 7, 68, 73 oraz 91 ust. 2-5;
- 2) rozpatrywania skarg i wniosków oraz udzielania na nie odpowiedzi w przewidzianym terminie, określonych w art. 63, 67, 72, 78, 92 oraz 97.

Art. 99

1. Do postępowania kontrolnego przeprowadzanego przez ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością oraz przez pracowników zatrudnionych w urzędzie obsługującym tego ministra stosuje się odpowiednio przepisy art. 11 pkt 8, 23, 26-28, 30-31 oraz 33 pkt 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. z 2007 r., Nr 89, poz. 589).

2. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki przeprowadzania kontroli, o których mowa w art. 98 pkt 3, mając na względzie konieczność zapewnienia skuteczności działań kontrolnych.

Rozdział 17

Rada do Spraw Osób z Niepełnosprawnością

Art. 100

Tworzy się Radę do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, jako organ doradczy i opiniodawczy ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.

Art. 101

Do zadań Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością należy:

- 1) gromadzenie, analizowanie i upowszechnianie informacji na temat sytuacji prawnej i społecznej osób z niepełnosprawnością;
- 2) koordynowanie prac organów administracji rządowej, samorządowej oraz organizacji pozarządowych w zakresie dotyczącym wyrównania szans osób z niepełnosprawnością;
- 3) przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw osób z niepełnosprawnością:
 - a) propozycji przedsięwzięć zmierzających do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością,
 - b) propozycji rozwiązań w zakresie zaspokajania potrzeb osób z niepełnosprawnością, wynikających z niepełnosprawności,
 - c) propozycji planu wydatków ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością na następny rok budżetowy, związanych z działalnością Rady,
 - d) opinii do projektów:
 - aktów prawnych mających lub mogących mieć wpływ na sytuację osób z niepełnosprawnością,
 - rządowych programów działań na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz informacji o ich realizacji,
 - e) rocznych informacji o działalności Rady;
- 3) organizowanie szkoleń i konferencji;
- 4) sygnalizowanie odpowiednim organom potrzeby wydania lub zmiany przepisów dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnością.

Art. 102

1. W skład Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością wchodzi:

- 1) przedstawiciele:
 - a) ministra właściwego do spraw administracji publicznej,
 - b) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
 - c) ministra właściwego do spraw nauki,
 - d) ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania,
 - e) ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej,
 - f) ministra właściwego do spraw finansów publicznych,
 - g) ministra właściwego do spraw pracy,
 - h) Ministra Obrony Narodowej,
 - i) Ministra Sprawiedliwości,
 - j) ministra właściwego do spraw sportu,
 - k) ministra właściwego do spraw transportu,
 - l) ministra właściwego do spraw wewnętrznych,
 - m) ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
 - n) ministra właściwego do spraw zagranicznych,
 - o) ministra właściwego do spraw zdrowia,
 - p) Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego,
 - q) Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów;
- 2) po jednym przedstawicielu każdej z ogólnopolskich organizacji jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 5. ust. 1 ustawy z dnia 6 maja 2005 r. o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz o przedstawicielach Rzeczypospolitej Polskiej w Komitecie Regionów Unii Euro-

- pejskiej (Dz. U. z 2005 r. Nr 90, poz. 759, z późn. zm.⁶), określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 6 ust. 4 tejże ustawy, wskazanym przez jej statutowe władze;
- 3) przedstawiciele organizacji pozarządowych w liczbie nie mniejszej niż liczba przedstawicieli organów administracji rządowej;
 - 4) sekretarz Rady, którym jest urzędnik służby cywilnej zatrudniony w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.
2. Członków Rady powołuje minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością, a w przypadku członków, o których mowa w ust. 1 pkt 3, dokonuje wyboru spośród kandydatów zgłoszonych przez organizacje, o których mowa w ust. 5.
 3. Organizacje pozarządowe składają na bieżąco ministrowi właściwemu do spraw osób z niepełnosprawnością wnioski o uznanie za organizacje uprawnione do wyznaczania kandydatów na członków Rady. Organizacja pozarządowa motywując swój wniosek uwzględnia czynniki wymienione w ust. 9.
 4. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością rozpatruje wnioski, o których mowa w ust. 3, w terminie 60 dni.
 5. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością określa, w drodze rozporządzenia, organizacje, które są uprawnione do wyznaczania kandydatów na członków Rady.
 6. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością zawiadamia organizacje pozarządowe, o których mowa w ust. 5, o zamiarze powołania przedstawicieli organizacji pozarządowych do Rady.
 7. Organizacje pozarządowe, o których mowa w ust. 5, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw osób z niepełnosprawnością swoich kandydatów na członków Rady w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 6.
 8. Jeżeli w terminie określonym w ust. 7 organizacje, o których mowa w ust. 5, nie zgłoszą swoich kandydatów lub zgłoszą liczbę kandydatów mniejszą niż liczba przedstawicieli administracji rządowej, o których mowa w ust. 1 pkt 1, wówczas minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością sam wyznaczy kandydatów na członków Rady, o których mowa w ust. 1 pkt 3.
 9. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością, dokonując wyboru spośród kandydatów na członków Rady, o których mowa w ust. 7 lub wyznaczając członków w myśl ust. 8, bierze pod uwagę następujące czynniki:
 - 1) konieczność zachowania reprezentacji organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności;
 - 2) aktywność i skalę działalności organizacji;
 - 3) liczebność organizacji.
 10. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością może odwołać członka Rady przed upływem kadencji:
 - 1) na jego wniosek;
 - 2) na wniosek reprezentowanego przez niego organu lub organizacji;
 - 3) w przypadku skazania członka Rady prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione z winy umyślnej.
 11. Członkostwo w Radzie wygasa w razie śmierci.
 12. W przypadku wygaśnięcia członkostwa w Radzie lub odwołania członka, minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością powołuje nowego członka Rady. Przepisy ust. 1-9 stosuje się odpowiednio.

Art. 103

1. Pracami Rady kieruje Prezydium Rady, w skład którego wchodzi przewodniczący Rady oraz dwóch wiceprzewodniczących Rady.
2. Przewodniczącego Rady oraz dwóch wiceprzewodniczących Rady wybiera Rada w drodze głosowania.
3. Do zadań Prezydium Rady należy:
 - 1) ustalanie programu działania i harmonogramu prac Rady oraz porządku posiedzeń Rady;
 - 2) zlecenie wykonania ekspertyz na rzecz Rady oraz zespołów problemowych;

⁶ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.

- 3) przekazywanie uchwał i stanowisk Rady organom władzy państwowej;
- 4) występowanie na zewnątrz w sprawach dotyczących działalności Rady;
- 5) określanie zasad informowania opinii publicznej o pracach Rady;
- 6) wykonywanie innych zadań określonych przez Radę.

Art. 104

1. Posiedzenia Rady są zwoływane przez jej przewodniczącego lub co najmniej 5 członków Rady nie rzadziej niż raz na kwartał oraz w każdym czasie na wniosek ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.
2. Rada może zapraszać do udziału w pracach Rady z głosem doradczym osoby niebędące członkami Rady.
2. Kadencja Rady trwa 4 lata.

Art. 105

1. Rada może, w drodze uchwały, powoływać stałe i doraźne zespoły problemowe.
2. Uchwała o powołaniu zespołu określa zadania zespołu, jego skład albo sposób ustalenia tego składu oraz osobę przewodniczącego zespołu albo sposób jego wyboru.
3. Do stałych i doraźnych zespołów problemowych Rada może powoływać osoby spoza jej składu.
4. Posiedzenia zespołów zwołuje przewodniczący zespołu lub co najmniej połowa członków zespołu.

Art. 106

1. Organy administracji rządowej, na wniosek przewodniczącego lub upoważnionego przez niego członka Rady, udzielają Radzie wszechstronnej pomocy przy wykonywaniu jej zadań, a w szczególności przedstawiają niezbędne informacje i dokumenty.
2. W toku wykonywania swoich zadań Rada współdziała z organami samorządu terytorialnego, instytucjami naukowymi oraz zainteresowanymi organizacjami społecznymi.

Art. 107

1. Przewodniczącemu Rady przysługuje miesięczne wynagrodzenie w wysokości 5000 zł.
2. Wiceprzewodniczącym Rady przysługuje miesięczne wynagrodzenie w wysokości 3500 zł.
3. Członkom Rady, innym niż członkowie, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługuje wynagrodzenie z tytułu członkostwa w Radzie w wysokości 2000 zł.
2. Przedstawicielom organizacji pozarządowych uczestniczącym w pracach Rady przysługuje zwrot kosztów podróży i noclegów, na zasadach określonych w przepisach dotyczących wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju, wydanych na podstawie art. 775 § 2 Kodeksu pracy.

Art. 108

1. Obsługę organizacyjną prac Rady i jej zespołów zapewnia sekretarz Rady.
2. Sekretarz Rady wykonuje zadania przy pomocy sekretariatu Rady.
3. Obsługę organizacyjno-techniczną prac Rady zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.
4. Koszty funkcjonowania Rady są pokrywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością.
5. Pracodawca jest obowiązany zwolnić pracownika od pracy w celu wzięcia udziału w posiedzeniach Rady. Za czas zwolnienia pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia ustalonego według zasad obowiązujących przy obliczaniu ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy. Koszty wynagrodzenia ponoszone przez pracodawcę są refundowane ze środków urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.
6. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb działania Rady, w tym jej organizację, mając na względzie zapewnienie sprawnego funkcjonowania Rady.

Rozdział 18

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 109

W ustawie z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r., nr 47, późn. 544 z późn. zm.⁷) wprowadza się na stępujące zmiany:

1) w art. 5 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„Art. 5. 2. Osoby z niepełnosprawnością mogą głosować osobiście, przez pełnomocnika albo korespondencyjnie.”

2) po art. 54 dodaje się art. 54a – 54d w brzmieniu:

„Art. 54a. 1. Gmina obowiązana jest zapewnić osobom z niepełnosprawnością zamierzającym oddać głos w obwodowej komisji położonej na obszarze tej gminy bezpłatny transport do lokalu wyborczego.

2. Transport osoby z niepełnosprawnością obejmuje dowóz osoby z niepełnosprawnością z jej miejsca zamieszkania lub pobytu do lokalu wyborczego właściwej dla niej obwodowej komisji wyborczej oraz odwiezienie osoby z niepełnosprawnością do miejsca zamieszkania lub pobytu niezwłocznie po oddaniu przez nią głosu.

3. Transport osoby z niepełnosprawnością, gdy wymagają tego względy medyczne, odbywa się przy zastosowaniu środków transportu sanitarnego wraz z personelem medycznym.

Art. 54b. 1. Osoba z niepełnosprawnością mająca zamiar skorzystania z bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego zawiadamia o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) nie później niż 21 dni przed głosowaniem.

2. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.

3. Zawiadomienie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL oraz miejsce zamieszkania lub pobytu wyborcy.

Art. 54c. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) techniczne warunki bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego, o którym mowa w ust. 1, mając na uwadze konieczność zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnością, uwzględniając różne rodzaje niepełnosprawności;
- 2) sposób finansowania przez gminę bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego, o którym mowa w ust. 1, mając na względzie potrzebę wynagrodzenia wszystkich kosztów poniesionych przez jednostki udostępniające jednostki transportu sanitarnego oraz ich obsługę;
- 3) warunki, jakie muszą spełniać osoby stanowiące obsługę jednostek transportu sanitarnego, mając na uwadze potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnością podczas transportu do lokalu wyborczego, uwzględniając różne rodzaje niepełnosprawności.”

3) po Rozdziale 7 wprowadza się Rozdział 7a w brzmieniu:

„Rozdział 7a

Głosowanie przez pełnomocnika

⁷ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

- Art. 60b. 1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością (zwany dalej również „wyborcą”) jest uprawniony do ustanowienia pełnomocnika do oddania głosu.
2. Pełnomocnik oddaje głos w imieniu wyborcy, zgodnie z jego wolą.
 3. Pełnomocnikiem może być wyłącznie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych.
 4. Pełnomocnika można ustanowić wyłącznie do jednego głosowania. Jeżeli w wyborach odbywa się drugie głosowanie, potrzebne jest udzielenie ponownego pełnomocnictwa.

- Art. 60c. 1. Pełnomocnictwa do oddania głosu wyborca udziela w formie pisemnej. Pismo zawierające treść pełnomocnictwa nie może wskazywać imienia, nazwiska oraz innych danych pozwalających na identyfikację osoby kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na którego głos oddać ma pełnomocnik w imieniu wyborcy.
2. Pełnomocnik okazuje przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej pismo zawierające treść pełnomocnictwa oraz udostępniony przez wyborcę dokument stwierdzający tożsamość wyborcy. Przewodniczący komisji wyborczej po okazaniu dokumentu tożsamości stwierdza zgodność podpisu wyborcy znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy. Po stwierdzeniu zgodności podpisu znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej dopuszcza pełnomocnika do oddania głosu w imieniu wyborcy. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania pełnomocnik obowiązany jest zwrócić wyborcy dokument stwierdzający tożsamość.
 3. Osoby niemogące pisać oraz osoby niemogące pisać i niemogące czytać mogą udzielić pełnomocnictwa wyłącznie w formie pisemnej z podpisem notarialnie lub urzędowo poświadczonym.

- Art. 60d. 1. Wyborca zamierzający głosować przez pełnomocnika zawiadamia o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta).
2. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.
 3. Zawiadomienie powinno nastąpić w terminie nie krótszym niż 7 dni przed głosowaniem.
 4. Zawiadomienie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL oraz miejsce zamieszkania lub pobytu wyborcy. ”

4) po Rozdziale 7a wprowadza się Rozdział 7b w brzmieniu:

„Rozdział 7b Głosowanie korespondencyjne

- Art. 60e. 1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością jest uprawniony do głosowania korespondencyjnego.
2. Głosowanie korespondencyjne odbywa się przez przekazanie listownie, za pośrednictwem operatora pocztowego, wypełnionej karty do głosowania właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

- Art. 60f. 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, zamierzający głosować korespondencyjnie, mają obowiązek poinformować o tym właściwego wójta burmistrza (prezydenta miasta) w drodze zgłoszenia.
2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.
 3. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL, miejsce zamieszkania wyborcy, adres umożliwiający przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym.
 4. Zgłoszenia można dokonać najpóźniej w terminie 21 dniu przed dniem wyborów.

5. Zgłoszenie skutkuje skreśleniem ze spisu wyborców dla tego głosowania, w którym głos, zgodnie ze zgłoszeniem wyborcy, ma zostać oddany korespondencyjnie.

Art. 60g. 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, pozbawieni wolności, oraz wyborcy będący osobami niepełnosprawnymi przebywający w ośrodkach pomocy społecznej lub w zakładach opieki zdrowotnej, dokonują zgłoszenia, o którym mowa w art. 60f ust. 1, odpowiednio administracji właściwego zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, powinno być dokonane w takim terminie, aby administracja zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej mogła przekazać otrzymane zgłoszenie właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta) z zachowaniem terminu określonego w art. 60f ust. 4.

Art. 60h. 1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta), któremu dokonano zgłoszenia, przekazuje wyborcy kartę do głosowania oraz zaświadczenie o czynnym prawie wyborczym.

2. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane listownie albo przez służbę doręzeniową funkcjonującą w urzędzie gminy.

3. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym osobom pozbawionym wolności albo przebywającym w ośrodkach pomocy społecznej, albo w zakładach opieki zdrowotnej dokonywane jest za pośrednictwem administracji odpowiednio zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

4. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno zostać dokonane w takim terminie, aby wyborca otrzymał je nie później niż 14 dni przed dniem wyborów.

Art. 60i. 1. Wyborca, po otrzymaniu karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, ma obowiązek przekazania listownie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

2. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno nastąpić najpóźniej na 3 dni przed wyborami.

3. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym następuje przez złożenie pisma w placówce operatora pocztowego.

4. Do przekazania wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym przez wyborcę pozbawionego wolności albo przebywającego w ośrodku pomocy społecznej lub w zakładzie opieki zdrowotnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 60h ust. 3.

Art. 60j. 1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) po otrzymaniu wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, przekazanych listownie zgodnie z ust. 2, przekazuje kartę do głosowania wraz zaświadczeniem o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej.

2. Przekazanie wypełnionych kart do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej powinno nastąpić w dniu wyborów.

Art. 60k. Otwarcie przesyłek listowych zawierających wypełnione karty do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane przez członków obwodowej komisji wyborczej, po zakończeniu głosowania w lokalu wyborczym.

Art. 60l. 1. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej oraz Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, warunki techniczne głosowania korespondencyjnego przez osoby z niepełnosprawnością w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, mając na uwadze konieczność zachowania konstytucyjnych zasad wyboru oraz zapewnienia sprawnego przebiegu głosowania.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, zostaną określone w szczególności:
- 1) tryb przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym wyborcom, którzy zgłosili chęć głosowania korespondencyjnego;
 - 2) sposób zwrotnego przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym do obwodowych komisji wyborczych;
 - 3) sposób postępowania z kartami do głosowania, które zostały przekazane drogą korespondencyjną;
 - 4) sposób postępowania z kartami do głosowania, które otrzymał wójt, burmistrz (prezydent miasta) albo przewodniczący obwodowej komisji wyborczej później niż w dniu wyborów.”

Art. 110

W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. 2004 r. Nr 253 poz. 2531 z późn. zm.⁸⁾) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) W art. 1 ust. 1 po punkcie 3a dodaje się punkt 3b w brzmieniu:

„3b) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej osób z niepełnosprawnością;”

- 2) Po art. 15b wprowadza się art. 15c w brzmieniu:

„Art. 15c. Nadawcy, kształtując program radiowy lub telewizyjny, obowiązani są:

- 1) szanować godność oraz prawa osób z niepełnosprawnością;
- 2) realizować zasadę równego traktowania osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza w zakresie dostępu do uczestnictwa w audycjach radiowych i telewizyjnych.”

- 3) W art. 21 po punkcie 8a dodaje się punkt 8b w brzmieniu:

„8b Jednostki publicznej radiofonii i telewizji prowadzą kampanie radiowe i lub telewizyjne mające na celu:

- 1) podnoszenie poziomu świadomości społecznej odnośnie osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza poprzez:
 - a) niesienie przesłania, że osoby niepełnosprawne są obywatelami posiadającymi te same prawa i obowiązki co inne osoby oraz
 - b) zwalczanie stereotypów, uprzedzeń i innych podobnych postaw wobec osób z niepełnosprawnością;
- 2) informowanie o:
 - a) uprawnieniach osób z niepełnosprawnością, w tym o uprawnieniach do rehabilitacji oraz do korzystania ze środków publicznych w przypadku podjęcia zatrudnienia
 - b) politykach, programach, planach lub innych działaniach dotyczących osób z niepełnosprawnością, realizowanych przez osoby, podmioty lub jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 12 Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością (Dz. U.)
 - c) formach wsparcia dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnością.”

- 3) Po art. 21 dodaje się art. 21a i 21b w brzmieniu:

„Art. 21a. 1. Jednostki publicznej radiofonii i telewizji przeznaczają co najmniej 1 % kwartalnego czasu nadawanego programu na audycje poświęcone zagadnieniom, o których mowa w art. 21 pkt. 8b – 8d.

2. Jednostki publicznej telewizji obowiązane są zapewnić tłumaczenie na polski język migowy przynajmniej jednej audycji informującej o bieżących wydarzeniach w ciągu dnia.
3. Jednostki publicznej telewizji obowiązane są do opatrywania dźwiękową ścieżką narracyjną co najmniej 10% kwartalnego czasu nadawanego programu
4. Krajowa Rada, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia,

⁸ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

dzenia, zasady oraz tryb postępowania dotyczącego realizacji obowiązków określonych w ust. 1-3 – uwzględniając potrzebę nałożenia na jednostki publicznej radiofonii i telewizji obowiązku prowadzenia jawnej i przejrzystej ewidencji nadawania programu.”

4) Po art. 23a podaje się art. 23b oraz art. 23c w brzmieniu:

„Art. 23b. 1. Jednostki publicznej radiofonii i telewizji stwarzają organizacjom pozarządowym zrzeszającym osoby z niepełnosprawnością lub działającym na rzecz tych osób możliwość nieodpłatnego przedstawienia stanowiska w kwestiach związanych z osobami z niepełnosprawnością i ich uczestnictwem w życiu społecznym oraz informowania o swojej działalności.

2. Krajowa Rada, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnością, określi, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb postępowania dotyczącego nieodpłatnego przedstawienia stanowiska w kwestiach związanych z osobami z niepełnosprawnością i ich uczestnictwem w życiu społecznym oraz informowania o swojej działalności oraz obowiązki jednostek publicznej radiofonii i telewizji w takim postępowaniu – uwzględniając potrzeby organizacji pozarządowych oraz obowiązki jednostek publicznej radiofonii i telewizji.

Art. 23c. Jednostki publicznej radiofonii i telewizji obowiązane są zapewnić osobom z niepełnosprawnością obecność i uczestnictwo w audycjach radiowych i telewizyjnych, zwłaszcza w audycjach dla dzieci i młodzieży.”

Art. 111

W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 1997, Nr 85, poz. 539 z późn. zm.⁹) z wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 20 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Gromadzenie oraz udostępnianie materiałów bibliotecznych przeznaczonych dla osób niewidomych lub niedowidzących, zwłaszcza materiałów sporządzonych w alfabecie Braille’a albo drukowanych czcionką w takiej wielkości, która umożliwia ich odczytanie przez osoby niedowidzące, a także taśmotek stanowiących zapis dźwiękowy publikacji książkowych.”

2) w art. 20a ustępowi pierwszemu nadaje się następujące brzmienie:

„1. Powiatowa biblioteka publiczna realizuje odpowiednio zadania określone w art. 20 w ust. 1 w pkt 1, 1a, 2, 4 i 5 oraz współdziała z wojewódzką biblioteką publiczną.”

Art. 112

W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 2007, nr 65, poz. 437 z późn. zm.¹⁰) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 po pkt 28 dodaje się pkt 29 w brzmieniu:

„29) osoby z niepełnosprawnością,”

2) po art. dodaje się art. 33 prowadzi się art. 33 a w brzmieniu:

„Art. 33a. Dział osoby z niepełnosprawnością obejmuje sprawy:

1) opracowywanie programów, planów oraz strategii dotyczących wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji osób z niepełnosprawnością i znoszenia barier;

⁹ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

¹⁰ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

- 2) koordynowanie i nadzorowanie opracowywania i realizacji programów, planów i strategii dotyczących wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego
- 3) koordynowania i organizowanie współpracy z organami administracji rządowej, samorządami terytorialnymi, organizacjami pozarządowymi, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność;
- 4) współpracy międzynarodowej dotyczącej realizacji i ochrony praw osób z niepełnosprawnością.”

Art. 113

W ustawie z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. 2003 r. Nr 159 poz. 1547 z późn zm.¹¹) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 2 po ust. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Osoby z niepełnosprawnością mogą głosować osobiście, przez pełnomocnika albo korespondencyjnie. Do głosowania przez pełnomocnika oraz głosowania korespondencyjnego stosuje się odpowiednio przepisy art. 69e – 69o 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2007 r., Nr 190, poz. 1360 z późn. zm.)”

Art. 114

W ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2007 r., Nr 190, poz. 1360 z późn. zm.¹²) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 2 po ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„Osoby z niepełnosprawnością mogą głosować osobiście, przez pełnomocnika albo korespondencyjnie.”

- 2) po art. 69 dodaje się art. 69a – 69d w brzmieniu:

„Art. 69a. 1. Gmina obowiązana jest zapewnić osobom z niepełnosprawnością, zamierzającym oddać głos w obwodowej komisji położonej na obszarze tej gminy, bezpłatny transport do lokalu wyborczego.

2. Transport osoby z niepełnosprawnością obejmuje dowóz osoby z niepełnosprawnością z jej miejsca zamieszkania lub pobytu do właściwego lokalu wyborczego właściwej dla niej obwodowej komisji wyborczej oraz odwiezienie osoby z niepełnosprawnością do miejsca zamieszkania lub pobytu niezwłocznie po oddaniu przez nią głosu.

3. Transport osoby z niepełnosprawnością, gdy wymagają tego względy medyczne, odbywa się przy zastosowaniu środków transportu sanitarnego wraz z personelem medycznym.

Art. 69b. 1. Osoba z niepełnosprawnością mająca zamiar skorzystania z bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego zawiadamia o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) nie później niż 21 dni przed głosowaniem.

2. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.

3. Zawiadomienie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL oraz miejsce zamieszkania lub pobytu wyborcy.

Art. 69c. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw osób z niepełnosprawnością, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej określi, w drodze rozporządzenia:

¹¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

¹² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

- 1) techniczne warunki bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego, o którym mowa w ust. 1, mając na uwadze konieczność zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnością, uwzględniając różne rodzaje niepełnosprawności;
- 2) sposób finansowania przez gminę bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego, o którym mowa w ust. 1, mając na względzie potrzebę wynagrodzenia wszystkich kosztów poniesionych przez jednostki udostępniające jednostki transportu sanitarnego oraz ich obsługę;
- 3) warunki, jakie muszą spełniać osoby stanowiące obsługę jednostek transportu sanitarnego, mając na uwadze potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnością podczas transportu do lokalu wyborczego, uwzględniając różne rodzaje niepełnosprawności.”

3) po Rozdziale 8 wprowadza się Rozdział 8a w brzmieniu:

„Rozdział 8a

Głosowanie przez pełnomocnika

Art. 69e.1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością (zwany dalej również „wyborcą”) jest uprawniony do ustanowienia pełnomocnika do oddania głosu.

2. Pełnomocnik oddaje głos w imieniu wyborcy, zgodnie z jego wolą.

3. Pełnomocnikiem może być wyłącznie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych.

Art. 69f. 1. Pełnomocnictwa do oddania głosu wyborca udziela w formie pisemnej. Pismo zawierające treść pełnomocnictwa nie może wskazywać imienia, nazwiska oraz innych danych pozwalających na identyfikację osoby kandydata na posła lub senatora, na którego głos oddać ma pełnomocnik w imieniu wyborcy.

2. Pełnomocnik okazuje przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej pismo zawierające treść pełnomocnictwa oraz udostępniony przez wyborcę dokument stwierdzający tożsamość wyborcy. Przewodniczący komisji wyborczej po okazaniu dokumentu tożsamości stwierdza zgodność podpisu wyborcy znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy. Po stwierdzeniu zgodności podpisu znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej dopuszcza pełnomocnika do oddania głosu w imieniu wyborcy. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania pełnomocnik obowiązany jest zwrócić wyborcy dokument stwierdzający tożsamość.

3. Osoby niemogące pisać oraz osoby niemogące pisać i niemogące czytać mogą udzielić pełnomocnictwa wyłącznie w formie pisemnej z podpisem notarialnie lub urzędowo poświadczonym.

Art. 69g.1. Wyborca zamierzający głosować przez pełnomocnika zawiadamia o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta).

2. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.

3. Zawiadomienie powinno nastąpić na 7 dni przed głosowaniem.

4. Zawiadomienie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL, miejsce zamieszkania lub pobytu wyborcy.”

4) po Rozdziale 8a wprowadza się Rozdział 8b w brzmieniu:

„Rozdział 8a

Głosowanie korespondencyjne

Art. 69h. 1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością jest uprawniony do głosowania korespondencyjnego.

2. Głosowanie korespondencyjne odbywa się przez przekazanie listownie, za pośrednictwem operatora pocztowego, wypełnionej karty do głosowania właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

Art. 69i. 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, zamierzający głosować korespondencyjnie, mają obowiązek poinformować o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) w drodze zgłoszenia.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.

3. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL, miejsce zamieszkania wyborcy, adres umożliwiający przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym.

4. Zgłoszenia można dokonać najpóźniej w terminie 21 dnia przed dniem wyborów.

5. Zgłoszenie skutkuje skreśleniem ze spisu wyborców dla tego głosowania, w którym głos, zgodnie ze zgłoszeniem wyborcy, ma zostać oddany korespondencyjnie.

Art. 69j. 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, pozbawieni wolności, oraz wyborcy będący osobami niepełnosprawnymi przebywający w ośrodkach pomocy społecznej lub w zakładach opieki zdrowotnej, dokonują zgłoszenia, o którym mowa w art. 60f ust. 1, odpowiednio administracji właściwego zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, powinno być dokonane w takim terminie, aby administracja zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej mogła przekazać otrzymane zgłoszenie właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta) z zachowaniem terminu określonego w art. 69i ust. 4.

Art. 69k.1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta), któremu dokonano zgłoszenia, przekazuje wyborcy kartę do głosowania oraz zaświadczenie o czynnym prawie wyborczym.

2. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane listownie albo przez służbę doręzeniową funkcjonującą w urzędzie gminy.

3. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym osobom pozbawionym wolności albo przebywającym w ośrodkach pomocy społecznej lub w zakładach opieki zdrowotnej dokonywane jest za pośrednictwem administracji odpowiednio zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

4. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno zostać dokonane w takim terminie, aby wyborca otrzymał je nie później niż 14 dni przed dniem wyborów.

Art. 69l. 1. Wyborca, po otrzymaniu karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, ma obowiązek przekazania listownie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

2. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno nastąpić najpóźniej na 3 dni przed wyborami.

3. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym następuje przez złożenie pisma w placówce operatora pocztowego.

4. Do przekazania wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym przez wyborcę pozbawionego wolności albo przebywającego w ośrodku pomocy społecznej lub w zakładzie opieki zdrowotnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 69k ust. 3.

Art. 69m. 1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) po otrzymaniu wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, przekazanych listownie zgodnie z ust. 2, przekazuje kartę do głosowania wraz zaświadczeniem o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej.

2. Przekazanie wypełnionych kart do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej powinno nastąpić w dniu wyborów.

Art. 69n. Otwarcie przesyłek listowych zawierających wypełnione karty do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane przez członków obwodowej komisji wyborczej, po zakończeniu głosowania w lokalu wyborczym.

Art. 69o. 1. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po uzyskaniu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, warunki techniczne głosowania korespondencyjnego przez osoby z niepełnosprawnością w wyborach do Sejmu i Senatu, mając na uwadze konieczność zachowania konstytucyjnych zasad wyboru oraz zapewnienia sprawnego przebiegu głosowania.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, zostaną określone w szczególności:

- 1) tryb przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym wyborcom, którzy zgłosili chęć głosowania korespondencyjnego,
- 2) sposób zwrotnego przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym do obwodowych komisji wyborczych,
- 3) sposób postępowania z kartami do głosowania, które zostały przekazane drogą korespondencyjną,
- 4) sposób postępowania z kartami do głosowania, które otrzymał wójt, burmistrz (prezydent miasta) albo przewodniczący obwodowej komisji wyborczej później niż w dniu wyborów.”

Art. 115

W ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. z 2003, nr 57, poz. 507 z późn. zm.¹³) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„Osoby z niepełnosprawnością mogą głosować osobiście, przez pełnomocnika albo korespondencyjnie.”

2) po Rozdziale 3 wprowadza się Rozdział 3a w brzmieniu:

„Rozdział 3a

Głosowanie przez pełnomocnika

Art. 21a.1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością jest uprawniony do ustanowienia pełnomocnika do oddania głosu.

2. Pełnomocnik oddaje głos w imieniu wyborcy, zgodnie z jego wolą.

3. Pełnomocnikiem może być wyłącznie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych.

Art. 21b.1. Pełnomocnictwa do oddania głosu wyborca udziela w formie pisemnej. Pismo zawierające treść pełnomocnictwa nie może wskazywać danych wskazujących, jak pełnomocnik ma odpowiedzieć na pytanie zadane w referendum w imieniu wyborcy albo jakiego wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami rozwiązania ma pełnomocnik dokonać w imieniu wyborcy.

2. Pełnomocnik okazuje przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej pismo zawierające treść pełnomocnictwa oraz udostępniony przez wyborcę dokument stwierdzający tożsamość wyborcy. Przewodniczący komisji wyborczej po okazaniu dokumentu tożsamości stwierdza zgodność podpisu wyborcy znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy. Po stwierdzeniu zgodności podpisu znajdującego się w piśmie zawierającym treść pełnomocnictwa z podpisem znajdującym się na dokumencie tożsamości wyborcy, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej dopuszcza pełnomocnika do oddania głosu w imieniu wyborcy. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania pełnomocnik obowiązany jest zwrócić wyborcy dokument stwierdzający tożsamość.

3. Osoby niemogące pisać oraz osoby niemogące pisać i niemogące czytać mogą udzielić pełnomocnictwa wyłącznie w formie pisemnej z podpisem notarialnie lub urzędowo poświadczonym.

¹³ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

Art. 21c.1. Wyborca zamierzający głosować przez pełnomocnika zawiadamia o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta).

2. Zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.
3. Zawiadomienie powinno nastąpić na 7 dni przed głosowaniem.
4. Zawiadomienie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL, miejsce zamieszkania lub pobytu wyborcy.”

4) po Rozdziale 8a wprowadza się Rozdział 8b w brzmieniu:

„Rozdział 8a Głosowanie korespondencyjne

Art. 21d. 1. Wyborca będący osobą z niepełnosprawnością jest uprawniony do głosowania korespondencyjnego.

2. Głosowanie korespondencyjne odbywa się przez przekazanie listownie, za pośrednictwem operatora pocztowego, wypełnionej karty do głosowania właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

Art. 21e 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, zamierzający głosować korespondencyjnie, mają obowiązek poinformować o tym właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) w drodze zgłoszenia.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem.
3. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imiona, numer ewidencyjny PESEL, miejsce zamieszkania wyborcy, adres umożliwiający przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym.
4. Zgłoszenia można dokonać najpóźniej w terminie 21 dniu przed dniem wyborów.
5. Zgłoszenie skutkuje skreśleniem ze spisu wyborców dla tego głosowania, w którym głos, zgodnie ze zgłoszeniem wyborcy, ma zostać oddany korespondencyjnie.

Art. 21f. 1. Wyborcy będący osobami z niepełnosprawnością, pozbawieni wolności, oraz wyborcy będący osobami niepełnosprawnymi przebywający w ośrodkach pomocy społecznej lub w zakładach opieki zdrowotnej, dokonują zgłoszenia, o którym mowa w art. 21e ust. 1, odpowiednio administracji właściwego zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

2. Zgłoszenie, o którym mowa w ust. 1, powinno być dokonane w takim terminie, aby administracja zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej mogła przekazać otrzymane zgłoszenie właściwemu wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta) z zachowaniem terminu określonego w art. 21e ust. 4.

Art. 21g.1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta), któremu dokonano zgłoszenia, przekazuje wyborcy kartę do głosowania oraz zaświadczenie o czynnym prawie wyborczym.

2. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane listownie albo przez służbę doręzeniową funkcjonującą w urzędzie gminy.
3. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym osobom pozbawionym wolności albo przebywającym w ośrodkach pomocy społecznej lub w zakładach opieki zdrowotnej dokonywane jest za pośrednictwem administracji odpowiednio zakładu karnego lub aresztu śledczego, ośrodka pomocy społecznej lub zakładu opieki zdrowotnej.

4. Przekazanie karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno zostać dokonane w takim terminie, aby wyborca otrzymał je nie później niż 14 dni przed dniem wyborów.

Art. 21h. 1. Wyborca, po otrzymaniu karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, ma obowiązek przekazania listownie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym wójtowi, burmistrzowi (prezydentowi miasta).

2. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym powinno nastąpić najpóźniej na 3 dni przed wyborami.
3. Przekazanie wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym następuje przez złożenie pisma w placówce operatora pocztowego.
4. Do przekazania wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym przez wyborcę pozbawionego wolności albo przebywającego w ośrodku pomocy społecznej lub w zakładzie opieki zdrowotnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 21g ust. 3.

Art. 21i. 1. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) po otrzymaniu wypełnionej karty do głosowania oraz zaświadczenia o czynnym prawie wyborczym, przekazanych listownie zgodnie z ust. 2, przekazuje kartę do głosowania wraz zaświadczeniem o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej.

2. Przekazanie wypełnionych kart do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym przewodniczącemu obwodowej komisji wyborczej powinno nastąpić w dniu wyborów.

Art. 21j. Otwarcie przesyłek listowych zawierających wypełnione karty do głosowania wraz z zaświadczeniami o czynnym prawie wyborczym może zostać dokonane przez członków obwodowej komisji wyborczej, po zakończeniu głosowania w lokalu wyborczym.

Art. 21k. 1. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po uzyskaniu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, warunki techniczne głosowania korespondencyjnego przez osoby z niepełnosprawnością w wyborach do Sejmu i Senatu, mając na uwadze konieczność zachowania konstytucyjnych zasad wyboru oraz zapewnienia sprawnego przebiegu głosowania.

2. W rozporządzeniu, o którym mowa w ust. 1, zostaną określone w szczególności:

- 1) tryb przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym wyborcom, którzy zgłosili chęć głosowania korespondencyjnego;
- 2) sposób zwrotnego przekazywania kart do głosowania oraz zaświadczeń o czynnym prawie wyborczym do obwodowych komisji wyborczych;
- 3) sposób postępowania z kartami do głosowania, które zostały przekazane drogą korespondencyjną;
- 4) sposób postępowania z kartami do głosowania, które otrzymał wójt, burmistrz (prezydent miasta) albo przewodniczący obwodowej komisji wyborczej później niż w dniu wyborów.”

Art. 116

W ustawie z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. z 2003, nr 135, poz. 1268 z późn. zm.)¹⁴ w art. 10 wprowadza się następujące zmiany:

1) ust. 1 nadaje się następujące brzmienie:

„1. W razie osiągnięcia przychodu w łącznej kwocie wyższej niż 70 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego dla celów emerytalnych, renta socjalna ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia.”

2) ust. 6 nadaje się następujące brzmienie:

¹⁴ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. :

„6. Renta socjalna zawiesza się w miesiącu następującym po miesiącu, w którym zostały osiągnięte przychody, o których mowa w ust. 1-5, w łącznej kwocie wyższej niż 70 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych.”

Art. 117

W ustawie z dnia 23 stycznia 2004 r. Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. z 2004 r., Nr 25, poz. 219 z późn. zm.¹⁵) w art. 2 po ust. 2 wprowadza się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Osoby z niepełnosprawnością mogą głosować osobiście, przez pełnomocnika albo korespondencyjnie. Do głosowania przez pełnomocnika oraz głosowania korespondencyjnego stosuje się odpowiednio przepisy art. 69e – 69o Ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2007 r., Nr 190, poz. 1360 z późn. zm.)”.

Rozdział 19

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 118

Osoby wskazane w art. 37-38, 68 oraz 73, zatrudnione we wskazanych w tych przepisach podmiotach lub jednostkach organizacyjnych w momencie wejścia w życie ustawy powinny przejść szkolenie wstępne w terminie 3 miesięcy od momentu wejścia w życie ustawy.

Art. 119

1. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością przejmuje prowadzenie spraw Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, wraz z aktami i inną dokumentacją należącymi do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.
2. Osoby zatrudnione w urzędzie obsługującym Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych stają się osobami zatrudnionymi w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw osób z niepełnosprawnością.
3. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością przejmuje mienie służące do obsługi Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.
4. Minister właściwy do spraw osób z niepełnosprawnością wstępuje we wszystkie stosunki prawne, których podmiotem był Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Art. 120

1. Rada do Spraw Osób z Niepełnosprawnością przejmuje prowadzenia spraw Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, wraz z jej aktami i inną dokumentacją.
2. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych w składzie istniejącym w dniu wejścia w życie ustawy działa do zakończenia jej kadencji.

Art. 121

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2008 r. Nr 14 poz. 92 ze zm.) uchyla art. 42-44.

Art. 122

Ustawa wchodzi w życie po upływie 24 miesięcy od dnia ogłoszenia.

¹⁵ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U.:

Wstępna ocena skutków regulacji

PROJEKT

Ustawa z dnia o wyrównywaniu
szans osób z niepełnosprawnością
i zmianie innych ustaw

dr Wojciech Rogowski

Spis treści:

1. Uwagi ogólne	55
1.1. Przesłanki do opracowania i przyjęcia regulacji.....	55
1.2. Identyfikacja problemu	55
1.3. Cel społeczno-ekonomiczny regulacji	55
1.4. Alternatywne sposoby osiągnięcia celu	56
1.4.1. Opcja zerowa (<i>status quo</i>)	56
1.4.2. Opcja bezregulacyjna	57
1.4.3. Opcja regulacyjna.....	57
2. Grupa docelowa objęta skutkami regulacji	59
2.1. Beneficjenci	59
2.2. Ponoszący koszty	60
3. Identyfikacja kosztów i korzyści	61
3.1. Identyfikacja przepisów rodzących koszty	61
3.2. Identyfikacja przepisów niosących korzyści	64
3.3. Okres objęty analizą wpływu	64
4. Określenie wpływu regulacji:	66
4.1. na dochody i wydatki budżetu państwa (ew. jednostek samorządu terytorialnego).....	66
4.2. na dochody i wydatki grupy docelowej i pozostałych interesariuszy	66
4.3. na rynek pracy	66
4.4. na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw	66
4.5. na rozwój regionalny	66
5. Konsultacje merytoryczne i ich przebieg	67
6. Przypisy	67

1. Uwagi ogólne

1.1. Przesłanki do opracowania i przyjęcia regulacji

Przesłanki do przygotowania analizowanej regulacji określone zostały w preambule ustawy (por. s.1 projektu). Wynikają one z najgłębszego rozumienia istoty człowieczeństwa nakazującego poszanowanie i ochronę przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka (praw człowieka) i prawa do szczęścia wszystkich osób. *Ustawa* ma na celu realizację praw wynikających z art. 32 ust 2 i art. 63 ust. 3 *Konstytucji RP*, zadeklarowanych ponadto w *Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych* uchwalonej przez Sejm RP 1 sierpnia 1997 roku.

1.2. Identyfikacja problemu

Problematyka niepełnosprawności jest nadzwyczaj szerokim tematem, dotyczącym szeregu istotnych kwestii składających się na politykę społeczną w tym zakresie. Obejmuje ona problemy zdrowotne, jak np. zmniejszenie występowania uszkodzeń ciała prowadzących do niepełnosprawności, czy też problem przyspieszenia rehabilitacji osób z niepełnosprawnością. Następnie sprawy kształcenia i szkolenia na temat tego, jak ograniczyć stopień przekształcania się uszkodzeń w niepełnosprawność oraz jak pomóc osobom z niepełnosprawnością wykorzystać w pełni możliwości, jakie posiadają. Kolejną kwestią są sprawy pracy – jak zintegrować osoby z niepełnosprawnością z pracującymi, w szczególności poprzez systemy bodźców zarówno podaży siły roboczej, jak i popytu na nią. Wreszcie dotyczy także spraw ekonomicznych, np. tego, jak chronić poziom życia osób, które nie mogą pracować, lub których zdolność do pracy jest poważnie ograniczona niepełnosprawnością ¹.

Izolacja społeczna, wykluczenie i dyskryminacja osób z niepełnosprawnością pozostaje problemem w Rzeczypospolitej Polskiej, pomimo podejmowanych od lat środków służących przełamywaniu barier lub zmniejszaniu przeszkód uniemożliwiających osobom z niepełnosprawnością pełne uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym, kulturalnym i gospodarczym ². Dotychczasowe działania w ramach polityki społecznej okazują się nieskuteczne, a system zarządzania problematyką osób z niepełnosprawnością nieefektywny. O problemie i skali zjawiska świadczy szereg obserwacji i wyników badań ³. Na przykład udział w poziomie zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w stosunku do ogółu zatrudnionych pozostaje bez zmian od połowy lat 90. XX w. Oznacza to, że dotychczas funkcjonujące rozwiązania, mające na celu zwiększenie zatrudnienia, a kierowane zarówno do osób z niepełnosprawnością, jak i ich pracodawców, mają niewielkie oddziaływanie i należy ten stan poprawić. Nowe podejście powinno skupiać się w przede wszystkim na koncepcji polityki aktywizacji, a nie kompensacji.

Proponowane w *Ustawie* rozwiązania wynikają przede wszystkim z wniosków wyciągniętych z obserwacji sytuacji osób z niepełnosprawnością w Polsce, porównań z doświadczeniami zagranicznymi oraz przeprowadzonych badań obowiązujących obecnie unormowań regulujących status takich osób. Działania te doprowadziły do wskazania obszarów wymagających interwencji legislatora oraz identyfikacji przepisów prawa, które cechują się wadami, są trudne w stosowaniu, nie prowadzą do realizacji zamierzeń ustawodawcy, nie wywołują właściwych efektów społecznych, a także nadmiernie obciążają budżet państwa, i zaproponowania nowych niezbędnych rozwiązań w obszarach dotychczas pomijanych w polityce społecznej i gospodarczej ⁴.

Potrzebę działań wskazują również porównania sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce z sytuacją osób z niepełnosprawnością w innych krajach, gdzie są one bardziej obecne w życiu społecznym (politycznym), gospodarczym czy kulturalnym.

1.3. Cel społeczno-ekonomiczny regulacji

Sformułowanie celu

Celem podstawowym *Ustawy* jest zrównanie szans osób z niepełnosprawnością z pozostałymi obywatelami w realizowaniu przynależnych im praw, korzystania z wolności i wypełniania obowiązków w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Realizacji tego celu towarzyszyć

powinny, obok efektów humanistycznych (ograniczenia do minimum odmienności osób z niepełnosprawnością), także efekty społeczne (np. włączenie się w większym zakresie w życie społeczności lokalnych i życie polityczne) oraz efekty gospodarcze, tak w skali mikro – poprawy sytuacji materialnej samych osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, jak również w skali makro – poprzez wejście tych osób na rynek pracy i wykorzystanie ich kreatywności i produktywności na rzecz wzrostu gospodarczego.

Cel główny *Ustawy* zostanie zrealizowany, jeśli osiągnięte zostaną cele cząstkowe. Zalicza się do nich:

- 1) podniesienie poziomu świadomości społecznej na temat pozycji, możliwości i roli osób z niepełnosprawnością
- 2) równe traktowanie osób z niepełnosprawnością, tzn. usuwanie przejawów dyskryminacji
- 3) powszechna dostępność informacji o prawach i wolnościach osób z niepełnosprawnością (nie mniejsza niż dostępność informacji o prawach innych osób)
- 4) zniesienie lub co najmniej zmniejszanie liczby barier utrudniających życie osobom z niepełnosprawnością.

Ocena osiągnięcia celu

W każdym z tych obszarów inaczej określa się i ocenia stan osiągnięcia celu. Podstawową metodą stosowaną w ocenie polityki społeczno-gospodarczej jest *benchmarking* i analiza porównawcza. W tym celu konieczne jest określenie głównych wskaźników wskazujących stan rzeczy w poszczególnych obszarach. Na przykład wskaźnikiem sygnalizacyjnym w obszarze wypełniania obowiązków politycznych – może być procentowy udział osób z niepełnosprawnością fizyczną w populacji wyborców, zbadaną w trakcie najbliższych wyborów powszechnych. Powtórzenie pomiaru w wyborach na kolejną kadencję powinno ukazać zależność:

$$\text{NPS}_t > \text{NPS}_{t-1} \quad (1),$$

gdzie:

NPS_t oznacza udział osób z widoczną niepełnosprawnością ruchową w populacji ogółem w dacie t , a NPS_{t-1} – udział osób z ww. niepełnosprawnością w populacji w dacie $t-1$.

Spełnienie tego warunku pozwoli na ocenę, czy *Ustawa* przyczynia się do osiągnięcia zakładanych celów będących istotą polityki społecznej. Wynik odmienny będzie oznaczać niedopasowanie stosowanego instrumentu do istniejącego stanu rzeczy i będzie sygnałem do podjęcia badań w celu ustalenia przyczyn tego stanu, a następnie korekty dotychczasowej polityki w analizowanym zakresie.

Odpowiednie wskaźniki sygnalizacyjne zostaną zaproponowane, wybrane i uzgodnione w konsultacjach merytorycznych i społecznych w trakcie dalszych prac.

1.4. Alternatywne sposoby osiągnięcia celu

Problem, który leży u podstaw niniejszej *Ustawy*, teoretycznie może być rozwiązany na różne sposoby. Proponowana *Ustawa* jest jednym ze sposobów opcji regulacyjnej. Spośród pozostałych alternatywnych sposobów rozważono także inne opcje, takie jak: utrzymanie *status quo*, czyli niepodjęcie żadnych działań oraz opcję bezregulacyjną, zakładającą, że rozwiązanie problemu lub co najmniej jego zmniejszenie nastąpi na innej drodze (np. poprzez inne działania administracyjne) niż inicjatywa legislacyjna (nowe prawo).

1.4.1. Opcja zerowa (*status quo*)

W Polsce z kilkudziesięciu aktów prawnych wynikają przepisy o prawach i statusie osób z niepełnosprawnością, określanych dotychczas terminem „osoba niepełnosprawna”. Listę tę otwiera *Konstytucja RP*, a następnie trzy konwencje międzynarodowe (w tym *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*), 20 ustaw (w tym *Kodeks pracy*, *Ustawa o pomocy społecznej*, *Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*) oraz 18 rozporządzeń Ministrów oraz Rady Ministrów realizujących delegacje wynikające ze wspomnianych ustaw⁵. Ponadto standardy prawne

dotyczące osób z niepełnosprawnością wyznaczają obecnie trzy rozporządzenia Komisji Europejskiej, dwie dyrektywy Rady i Parlamentu Europejskiego i 14 innych aktów prawnych o charakterze *soft law* prawa wspólnotowego (zalecenia Rady, Rezolucje, komunikaty itd.) oraz pięć aktów prawa międzynarodowego⁶.

Stworzony system regulacyjny funkcjonuje, jednak jego efekty nie są zadowalające, a ponadto występują luki prawne oraz przepisy wadliwie funkcjonujące (tzn. ich realizacja prowadzi do skutków odwrotnych od zamierzonych)⁷. Opcja *status quo* oznacza pozostawienie tego ułomnego stanu rzeczy. W pierwszym momencie po przyjęciu takiego rozwiązania sytuacja społeczna oraz sytuacja osób z niepełnosprawnością nie ulegnie zmianie (*in plus* jak i *in minus*). Jednak z biegiem czasu brak zmiany oznacza stratę, gdyż pozytywnym zmianom ulega sytuacja w innych dziedzinach gospodarki, życia społecznego, jak również i w innych krajach, a ze względu na zaniechanie nie- możliwa będzie poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnością w kraju, a tym samym zmniejszenie dobrobytu społecznego, a także gospodarczego. Ponadto nastąpi dalsze zróżnicowanie sytuacji osób z niepełnosprawnością, przy czym sytuacja części z nich może ulegać znacznemu pogorszeniu. Wiele czynników wpływa na podejmowanie zmian w prawie tak w Polsce, jak i w innych krajach. Jednym z nich jest potrzeba dostosowania polityki społecznej i gospodarczej do możliwości, jakie przynosi postęp technologiczny oraz wzrost gospodarczy. W przypadku niepodejmowania koniecznych działań występować będą koszty zaniechania, będące różnicą pomiędzy stanem obecnym a stanem możliwym do osiągnięcia dzięki dokonującemu się postępowi. W przypadku kraju, jak współczesna Polska, w warunkach dokonującego się wzrostu gospodarczego oraz postępu cywilizacyjnego związanego z integracją z Unią Europejską, koszty zaniechania mogą być szczególnie wysokie ze względu na szybkość zmian dokonujących się we wszystkich obszarach. Oszacowanie kosztów zaniechania jest możliwe, choć trudne do wykonania w krótkim okresie. W przypadku dokonania symulacji na modelu gospodarki możliwe jest dokonanie analizy opcji *status quo* i określenie kosztów poprzez porównanie z wynikami symulacji innych opcji.

1.4.2. Opcja bezregulacyjna

Teoretycznie innym sposobem rozwiązania problemów leżących u podstaw tej inicjatywy ustawodawczej może być opcja bezregulacyjna, czyli niepodejmowanie nowych regulacji do czasu osiągnięcia celów stawianych w momencie uchwalania prawa, na podstawie którego realizowane są obecne polityki społeczne. U podstaw tego wariantu leży przekonanie, że aby rozwiązać problemy osób z niepełnosprawnością, obecnie obowiązujące prawo jest wystarczające tak w zakresie, jak i w swojej jakości, a obserwowane dysfunkcje wynikają jedynie z niesprawności systemu instytucjonalnego. Realizacja tej opcji może przejawiać się np. wzmocnieniem aparatu administracyjnego realizującego postanowienia obecnie obowiązujących ustaw, wzmocnienie kontroli realizacji lub w inny sposób (np. poprzez apele, akcje promocyjne, wolontariat itd.). Opcja ta ma istotne zalety w przypadku pełnego pokrycia regulacjami pola problemowego oraz wtedy, gdy regulacje te zostały przyjęte w nieodległej przeszłości. W aktualnej sytuacji, gdy większość obowiązujących regulacji tworzona była w latach 90. XX w., a analiza i praktyka wskazują na problemy i obszary wymagające interwencji, opcja bezregulacyjna nie powinna być stosowana jako jedyna, ale jej elementy mogą i powinny być uwzględnione w tworzeniu nowej polityki społecznej na podstawie proponowanej *Ustawy*.

1.4.3. Opcja regulacyjna

Analizowany projekt *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* jest jedną z możliwych opcji regulacyjnych. Na obecnym etapie wstępnej oceny skutków regulacji mamy do czynienia z jednolitym, jednowariantowym projektem *Ustawy*, opracowanym przez zespół autorski. W trakcie dalszych konsultacji merytorycznych, społecznych i prac legislacyjnych projekt *Ustawy* może wzbogacić się o inne propozycje, warianty niektórych rozwiązań, co spowoduje konieczność szczegółowej analizy korzyści i kosztów każdej z nich i porównanie w celu wyboru optymalnego rozwiązania⁸.

Za opcją regulacyjną rozwiązywania kompleksu problemów związanych z aktywizacją i dyskryminacją osób z niepełnosprawnością przemawiają względy polityczne, prakseologiczne, społeczne

oraz gospodarcze. Analizowana *Ustawa* ma charakter ustawy ramowej, gdyż w częściach dotyczących równego traktowania osób z niepełnosprawnością, pełnego informowania, podnoszenia świadomości społecznej, wnosi do polskiego systemu prawnego brakujące definicje oraz niezbędne przepisy, co spowoduje, że w zakresie statusu i ochrony osób z niepełnosprawnością system ten będzie zbliżony, co do zasad, do systemów w wiodących krajach Unii Europejskiej. W pozostałej części *Ustawa* ta wprowadza brakujące przepisy w szeregu ustaw (Prawo przewozowe, Prawo budowlane i inne), dzięki którym powinna nastąpić realizacja celów i zasad wynikających z części ramowej.

2. Grupa docelowa objęta skutkami regulacji – *target group*

Skutki bezpośrednie i pośrednie (korzyści, jak i koszty) *Ustawy* odczują wszyscy obywatele, przy czym korzyści zogniskowane powinny być na grupie beneficjentów bezpośrednich, czyli osób z niepełnosprawnością. Ze względu na zaproponowaną definicję niepełnosprawności – obejmującą także m.in. niesprawności związane z wiekiem lub chorobami, liczebność tak zdefiniowanej populacji, obejmującej praktycznie wszystkich obywateli, może wynosić ok. 37,8 mln osób (10,5 mln rodzin) ⁹.

2.1. Beneficjenci

Beneficjentami bezpośrednimi funkcjonowania *Ustawy* będą osoby z niepełnosprawnością, czyli osoby, które odczuwają ograniczenia sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku. Osoba ta ma upośledzenie fizyczne lub umysłowe, które poważnie i długotrwanie wpływa niekorzystnie na jej zdolność do wykonywania normalnych codziennych czynności. Do grupy tej zaliczane są także osoby cierpiące na zespół HIV, SM lub raka od momentu diagnozy schorzenia ¹⁰.

Populacja tych osób dzieli na dwie grupy. Pierwsza grupa to wyżej opisane tzw. osoby z niepełnosprawnością biologiczną, grupa druga to tzw. osoby niepełnosprawne prawnie, czyli te, które mają aktualne orzeczenie, wydane przez odpowiedni organ orzekający, ustalające stopień niesprawności, niezdolność do pracy, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo ¹¹.

Beneficjentami pośrednimi przepisów *Ustawy* będzie szersze grono osób i grup osób, a nawet całe społeczeństwo. W szczególności do tej populacji można zaliczyć rodziny osób z niepełnosprawnością, zespoły pracownicze oraz wszystkich sprawnych w obecnym momencie obywateli, którzy odczują poprawę poprzez przekonanie, że w wypadku utraty sprawności w dalszych latach życia ich prawa jako osób z niepełnosprawnością będą należycie zabezpieczone i przestrzegane.

Cechy populacji

W świetle polskiej statystyki publicznej osób z niepełnosprawnością (powyżej 15. roku życia) jest w Polsce od 5,4 do ok. 6,4 mln, czyli od 14,3% do 16,3% całej populacji. Obecnie wśród 1000 mieszkańców Polski co najmniej 143 to osoby z niepełnosprawnością. W tej liczbie ok. 22% osób nie ma urzędowych orzeczeń o niepełnosprawności. W populacji osób z niepełnosprawnością 30% deklaruje, że nie odczuwa żadnych ograniczeń w życiu codziennym. W ogólnej populacji osób z niepełnosprawnością większość (53%) stanowią osoby z umiarkowanym lub lekkim stopniem niepełnosprawności. Jednocześnie 9% badanych ma całkowicie ograniczoną zdolność wykonywania podstawowych czynności życiowych.

Liczba dzieci z niepełnosprawnością wynosi ok. 200 tys., co stanowi ok. 3% populacji dzieci (w wieku do 15 lat).

Na skutek procesów cywilizacyjnych, poprawy warunków życia w Polsce po 1990 roku powodujących przedłużenie przeciętnego trwania życia, od końca lat 80. XX w. nastąpił 67-procentowy wzrost liczby osób z niepełnosprawnością ¹². Prawdopodobnie trend ten utrzyma się w następnych dekadach.

Rozmiar zjawiska niepełnosprawności w Polsce jest większy niż w większości innych krajów (nawet uwzględniając różnice w definicji). Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest fakt, że ponad 1/3 osób w wieku produkcyjnym, które są inwalidami „prawnymi”, nie są inwalidami „biologicznymi” ¹³. Jest to efekt „nieszczęsnego” systemu orzecznictwa i polityki społecznej w latach 90. XX w. Wskaźnik niepełnosprawności jest wyższy wśród osób z gorszym wykształceniem we wszystkich grupach wiekowych ¹⁴.

Przeciętny wiek osoby z niepełnosprawnością wynosi 60 lat (kobiet 63, mężczyzn 57 lat). W każdej grupie rówieśniczej do wieku 69 lat osobą niepełnosprawną częściej jest mężczyzna niż kobieta. Udział osób z niepełnosprawnością w grupie rówieśniczej wzrasta wraz z wiekiem, a największy przyrost następuje w grupie osób pomiędzy 45. a 55. rokiem życia.

Jeszcze dekadę temu większość osób z niepełnosprawnością (59%) mieszkała w miastach. Jednak obecnie procent osób z niepełnosprawnością na obszarach wiejskich jest znacznie wyższy niż na

obszarach miejskich we wszystkich przedziałach wiekowych. Obecnie 15% dorosłych (w wieku 15-59 lat) mieszkających na wsi to osoby z niepełnosprawnością¹⁵.

Aktywność zawodowa

Osoby z niepełnosprawnością stanowią ok. 10% populacji osób w wieku produkcyjnym. Jednakże ich udział w łącznym zatrudnieniu wynosi zaledwie 3,6%. Pracujących osób z niepełnosprawnością było w 2006 roku ok. 280 tys., w tym większość pracowała w sektorze prywatnym i w dużych firmach (zatrudnienie powyżej 200 osób). Największy udział osób z niepełnosprawnością występuje w zatrudnieniu w usługach dla biznesu (14%) oraz przetwórstwie przemysłowym (4,8%), najmniej w górnictwie (0,2% to osoby z niepełnosprawnością)¹⁶.

Zdecydowana większość osób z niepełnosprawnością (82%) to osoby bierne zawodowo, utrzymujące się z renty, emerytury lub dochodów innych osób (rodziny). Tylko jedna na pięć osób pracuje lub poszukuje pracy (w 1996 roku aktywnych zawodowo było 24% niepełnosprawnych).

Ponad 90% niezatrudnionych osób z niepełnosprawnością i ponad 98% z niepełnosprawnością w stopniu znacznym – to osoby, które według BAEL nie są gotowe do podjęcia pracy lub nie deklarują zainteresowania jej podjęciem.

Głównym źródłem utrzymania osób z niepełnosprawnością są renty i inne dochody (84% badanych), dochody z pracy własnej stanowią główne źródło utrzymania tylko dla ok. 7% badanych osób z niepełnosprawnością, a ok. 8% osób z niepełnosprawnością (w wieku powyżej 15 lat) jest na utrzymaniu innych osób¹⁷. Według BAEL liczba ta odpowiada liczbie osób otrzymujących renty z tytułu niezdolności do pracy i renty socjalne. Oznacza to, że system świadczeń społecznych obejmuje w całości tę populację, co tworzy „pułapkę rentową” i prowadzi do dezaktywacji zawodowej.

Wykształcenie

Prawie połowa z osób z niepełnosprawnością legitymuje się najwyżej wykształceniem podstawowym. Na uczelniach wyższych osoby niepełnosprawne stanowią zaledwie 0,3% studentów.

2.2. Ponoszący koszty

Podobnie jak korzyści, tak też koszty powodowane przez stosowanie *Ustawy* zostaną rozłożone na całe społeczeństwo, będą także ponoszone przez same osoby z niepełnosprawnością.

Koszty działań mających na celu wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością w realizowaniu swych praw rozkładają się na trzy grupy płatników:

- a) rodziny osób z niepełnosprawnością (budżety prywatne)
- b) pozostałych obywateli, bezpośrednio lub pośrednio (głównie poprzez budżety publiczne), choć możliwe jest wykorzystywanie w tym celu budżetów prywatnych (pomoc charytatywna)
- c) podmioty prawne (gospodarcze i inne, w tym podmioty wnoszące składki na PFRON).

¹⁵ Opracował dr Wojciech Rogowski

3. Identyfikacja kosztów i korzyści

Na *Ustawę* składają się dwie grupy przepisów. Pierwszą grupę stanowią te odnoszące się do praw obywatelskich i te regulujące prawa podmiotowe. Ich stosowanie nie powoduje bezpośrednich skutków ekonomicznych w rozumieniu korzyści, a jeśli nawet wpływa na funkcjonowanie grupy docelowej, jak i całego społeczeństwa (np. wzmocnienie decyzji demokratycznych w wyniku większej frekwencji), to efekt ekonomiczny jest trudny do bezpośredniego oszacowania. Przepisy te powodują jednak pewne koszty związane z ich implementacją oraz wykonywaniem (np. obowiązek dowozu osób z niepełnosprawnością do lokalu wyborczego rodzi koszty dla jednostki samorządu terytorialnego).

Grupę drugą stanowią przepisy, które odnoszą się do sfery materialnej bezpośrednio lub pośrednio i tym samym ich stosowanie będzie powodowało wydatki (koszty), jak i przynosiło wymierne przychody (korzyści).

3.1. Identyfikacja przepisów rodzących koszty

Ustawa przewiduje, że wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością odbywać się będzie m.in. poprzez:

- 1) realizację zasady równego traktowania osób z niepełnosprawnością
- 2) podnoszenie świadomości społecznej oraz promowanie otwartości, akceptacji w stosunku do osób z niepełnosprawnością
- 3) realizację prawa do informacji oraz wypełnianie obowiązku informowania przez podmioty działające w sferze publicznej
- 4) usuwanie konkretnych barier utrudniających dostęp i funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością.

Dotychczasowa praktyka wskazuje, że realizacja tych zadań dokonuje się poprzez zestaw czynności i zaangażowanie szeregu podmiotów i osób.

Teoretycznie można dążyć do pełnej ewidencji czynności wynikających z powyższych zadań, tak aby określić całkowite koszty niezbędne dla realizacji tych przepisów *Ustawy*. Jednak w praktyce możliwe będzie określenie tylko najważniejszych czynności oraz oszacowanie jedynie liczby podmiotów i osób zaangażowanych w ich wykonywanie. Biorąc pod uwagę dane statystyczne, możliwe będzie oszacowanie kosztów wybranych czynności, ewentualnie zadań, co może dać pogląd o zakresie kosztów całości.

Dokonując szacunku kosztów usuwania barier, będziemy mieli do czynienia z kategorią tzw. rozsądnego dostosowania (art. 3. pkt 7). Rozsądnym dostosowaniem określa się takie usunięcie barier, które jest dostosowane proporcjonalnie do potrzeb konkretnej sytuacji, a nie wszystkich możliwych. Co się z tym wiąże, rozsądne dostosowanie nie pociąga za sobą nieproporcjonalnie wysokich kosztów, a jednocześnie wykonanie takich czynności przynosi korzyści, to znaczy zapewnia większości osób z niepełnosprawnością możliwość:

- a) dostępu do miejsca pracy lub/i
- b) wykonywania pracy lub służby publicznej
- c) umożliwiania rozwój zawodowy.

Rozsądne dostosowanie umożliwia lub ułatwia realizację:

- a) prawa poruszania się osób z niepełnosprawnością
- b) prawa do edukacji
- c) praw wyborczych
- d) innych praw i wolności.

Realizacja rozsądnego dostosowania oznacza, że wykonane zostało, nie pociągając za sobą nieproporcjonalnych obciążeń, i że w wystarczającym stopniu poniesione nakłady będą rekompensowane

ze środków istniejących w ramach polityk, programów lub innych działań realizowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Do głównych zadań zmierzających do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, w rozumieniu *Ustawy*, zalicza się:

- 1) podnoszenie świadomości społecznej poprzez promowanie otwartości, akceptacji w stosunku do osób z niepełnosprawnością
- 2) realizację prawa do informacji oraz wypełnianie obowiązku informowania przez podmioty działające w sferze publicznej
- 3) usuwanie barier.

Realizacja zadania 1. może nastąpić m.in. poprzez realizację programów komunikacji społecznej oraz w wyniku działalności szeregu organizacji społecznych, religijnych i politycznych. Trudno w tym momencie określić poszczególne czynności i zakres ich finansowania. Zależać on będzie od możliwości budżetów publicznych, w tym środków z budżetu Unii Europejskiej, oraz ze środków prywatnych na działalność charytatywną.

Na realizację zadania 2. – informowania osób z niepełnosprawnością – składają się:

- a) zamieszczanie informacji w sposób komunikatywny dla osób z niepełnosprawnością (pasywne)
- b) informowanie osób z niepełnosprawnością, związane z zatrudnieniem osób i/lub środków technicznych (aktywne)
- c) przekazywanie informacji dla osób sprawnych o sposobie informowania osób z niepełnosprawnością (aktywne).

Obowiązek informowania o prawach, obowiązkach oraz w niezbędnym dla osób z niepełnosprawnością zakresie przez podmioty działające w sferze publicznej, obejmuje:

- a) zamieszczanie informacji w sposób komunikatywny dla osób z niepełnosprawnością (pasywne)
- b) informowanie osób z niepełnosprawnością, związane z zatrudnieniem osób i/lub środków technicznych (aktywne)
- c) przekazywanie informacji dla osób sprawnych o sposobie informowania osób z niepełnosprawnością (aktywne).

Podmiotami sfery publicznej są urzędy administracji państwowej i samorządowej (brak dokładnej liczby tego typu jednostek, zatrudnienie w administracji państwowej wynosi ok. 360 tys. osób), przedsiębiorstwa handlowe i usługowe (również prowadzące działalność dla osób i podmiotów prawnych, mogących zatrudniać osoby z niepełnosprawnością), w tym zakłady pracy chronionej (62 612 przedsiębiorstwa) ¹⁸.

Koszty dostosowania

Największych kosztów realizacji tego zadania można spodziewać się za sprawą czynności aktywnego informowania osób z niepełnosprawnością (koszty jednorazowe przeszkolenia wybranych pracowników, koszty stałe zatrudnienia dodatkowych pracowników, koszty stałe podwyższenia kwalifikacji wybranych pracowników, koszty zakupu i eksploatacji dodatkowego sprzętu technicznego). Koszty pozostałych zadań powinny być znacznie niższe i w większości jednorazowe (np. koszt przystosowania urządzeń do komunikacji z osobami z niepełnosprawnością).

Najbardziej złożonym i kosztownym, a jednocześnie w największym stopniu przyczyniającym się do przysporzenia korzyści, zadaniem wynikającym z *Ustawy* jest usuwanie barier utrudniających aktywność i sprawne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością. W rozumieniu *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością*, bariery mogą być:

- a) urbanistyczne
- b) przeszkody architektoniczne

- c) transportowe
- d) techniczne
- e) w komunikowaniu się
- f) w dostępie do informacji oraz
- g) inne przeszkody, które uniemożliwiają lub utrudniają osobom z niepełnosprawnością uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym lub realizację praw, wolności i aktywności oraz spełnianie obowiązków osób z niepełnosprawnością.

Bariery fizyczne (urbanistyczne, architektoniczne, transportowe, techniczne) występują powszechnie i są szczególnie dotkliwe dla osób z niepełnosprawnością, choć nie tylko dla nich. Także osoby sprawne odczuwają ich istnienie i uciążliwość. Bariery te są skutkiem wielu procesów i akumulowały się w ciągu dziesięcioleci, a nawet stuleci, nie są jednak dokładnie zinwentaryzowane. Od wielu lat podejmowane są szersze starania na rzecz łagodzenia i/lub eliminowania już istniejących barier. Od 1995 roku Prawo budowlane nakazuje zapewnić niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby z niepełnosprawnością (w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich). Wyrwykowe badania wskazują, że bariery architektoniczne występują głównie w budynkach powstałych przed 1995 rokiem, które stanowią większość substancji budowlanej. Badanie dotyczy jedynie budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego¹⁸. W obecnym stanie prawnym brak jest skutecznych narzędzi oddziałujących na właścicieli nieruchomości, a powodujących likwidowanie barier architektonicznych w budynkach istniejących i wybudowanych przed dniem wejścia w życie ustawy Prawo budowlane z 7 lipca 1994 roku.

Analizowana *Ustawa* zobowiązuje podmioty władające budynkami użyteczności publicznej do dostosowania tych budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnością, mając na uwadze potrzebę możliwie pełnego zniesienia barier dla osób z niepełnosprawnością, związanych z korzystaniem z budynku, przy zastosowaniu zasady rozsądnego dostosowania.

Podobny mechanizm przewidziano dla barier w zakresie środków transportu. *Ustawa* nakłada na przewoźników osób obowiązek dostosowania posiadanego taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością, przy czym wyznacza 15-letni horyzont czasowy pełnego dostosowania taboru.

Koszty dostosowania

Dostosowania mające na celu zniesienie barier powinny być wykonane na koszt właściciela budynku użyteczności publicznej, przy czym przewiduje się długi okres planowania i zrealizowania tych dostosowań, uzależniony od charakteru budynku. *Ustawa* przewiduje okres od ok. 12 do 22 lat od dnia wejścia jej w życie. Zastosowanie takiego horyzontu czasowego umożliwia właścicielom rzeczonych obiektów prawidłowe zaplanowanie inwestycji (np. przy okazji innych remontów, konserwacji czy przebudów) i zgromadzenie odpowiednich środków na jej dokonanie. Niewykluczone jest wykorzystywanie w tym celu dostępnych publicznych środków pomocowych, tworzonych na mocy innych ustaw. *Ustawa* zawiera równocześnie instrument ochronny na wypadek wystąpienia bardzo wysokich kosztów (niewspółmiernych nakładów) wymaganego *Ustawą* dostosowania. W takim przypadku podmiot władający budynkiem może uzyskać przedłużenie terminów na dostosowanie budynków lub nawet w uzasadnionych przypadkach uzyskać zgodę na odstąpienie od dostosowania budynku.

Ze względu na brak dokładnej inwentaryzacji budynków użyteczności publicznej oraz możliwości oszacowania ich wartości i stopnia amortyzacji (brak katastru) bardzo trudne jest oszacowanie wartości niezbędnych prac budowlanych do realizacji *Ustawy*. Bez wątplenia jednak koszty te powstaną, przy czym w skali całej gospodarki powinny być rozłożone na maksymalnie 22 lata, a nawet dłużej, biorąc pod uwagę możliwość odroczenia momentu dostosowania budynku. Ze względu na długi okres planowania inwestycji dostosowania i korzyści wynikające z takiego działania, oraz biorąc pod uwagę stosowaną praktykę remontów budowlanych (wykonywanych co 10-20 lat), stosunkowo niewielki zakres robót dostosowawczych oraz podejmowanych przez właścicieli normalnych działań mających na celu utrzymanie lub podnoszenie wartości nieruchomości w związku

z coraz sprawniejszym funkcjonowaniem rynku nieruchomości, nałożone na właścicieli budynków obowiązki nie będą szczególnie dokuczliwe i kosztowne.

W przypadku środków transportu dostosowania powinny nastąpić na koszt właściciela, oczywiście istnieje możliwość przeniesienia kosztów na konsumentów, jednak ten proceder może być kontrolowany i ograniczany metodami administracyjno-rachunkowymi. Rozłożenie zakresu dostosowania w długim okresie dostosowanym do naturalnego tempa amortyzacji sprzętu transportowego i postępu technicznego ma na celu umożliwienie prawidłowego zaplanowania dostosowania oraz zapewnienie racjonalnych środków na jego przeprowadzenie. Istniejące w tym sektorze konkurencja oraz postęp technologiczny będą sprzyjać wymianie sprzętu transportowego na bardziej funkcjonalny i użyteczny, tak że dostosowanie to ma szansę dokonać się w dużej mierze w zakresie normalnej polityki inwestycyjnej przewoźników. *Ustawa* przewiduje mechanizm ochronny, podobny do stosowanego w sferze budownictwa.

3.2. Identyfikacja przepisów niosących korzyści

Realizacja celów *Ustawy* spowoduje dwa rodzaje korzyści – społeczne oraz ekonomiczne. Korzyści społeczne wynikają praktycznie ze wszystkich przepisów *Ustawy* i odczują je poza osobami z niepełnosprawnością także ich rodziny i środowiska lokalne. Szczególnie znaczące, tak w kategorii społecznej, jak i indywidualnej, są korzyści wynikające z przepisów zakazu dyskryminowania osób z niepełnosprawnością, nakazu informowania społeczeństwa o prawach osób z niepełnosprawnością, przepisy umożliwiające szeroki udział osób z niepełnosprawnością w wyborach powszechnych i pozostałe.

Większości przewidywanych korzyści społecznych towarzyszyć powinny korzyści w wymiarze ekonomicznym. Ich poznanie, wyliczenie czy choćby oszacowanie jest trudne ze względu na złożoność *Ustawy* i regulowanej materii oraz ze względu na przewidziany w *Ustawie* długi okres na osiągnięcie założonych stanów materialnych. Na tym etapie analizy można jedynie wskazać na korzyści wynikające z prawidłowości obserwowanych w innych krajach. Pojawienie się podobnych do zagranicznych rozwiązań w polskim prawie powinno skutkować podobnymi zjawiskami. Realizacja *Ustawy* w długim horyzoncie czasu spowoduje eliminację barier w szeroko rozumianej komunikacji i dostępie do miejsc nauki i pracy dla osób z niepełnosprawnością. Szacunki wskazują, że spowoduje to zwiększenie mobilności populacji rządu 3,3 mln osób, w tym ok. 1,7 mln osób w wieku tzw. produkcyjnym. W szacunku tym nie uwzględniono jeszcze populacji osób powyżej 60. roku życia, w największym stopniu dotkniętych niepełnosprawnością, którzy również będą beneficjentami zmian wprowadzonych *Ustawą*, co ma szczególne znaczenie w związku z problemem starzenia się populacji.

Funkcjonowanie przepisów zakazujących dyskryminacji osób ze względu na ich ograniczoną sprawność oraz przepisów o informowaniu i skutecznej komunikacji z osobami z niepełnosprawnością skutkować będzie zwiększoną podażą pracy w tej grupie, która powinna spotkać się z popytem ze strony pracodawców. Stan taki może wystąpić przy założeniu utrzymania się obecnych trendów wzrostu gospodarczego oraz rozwoju sytuacji na rynku pracy. Przepisy *Ustawy* powinny spowodować większy dostęp osób z niepełnosprawnością do szkół i szkoleń i poprzez to podniesienie z czasem kwalifikacji zawodowych tej populacji. W połączeniu z instrumentami wsparcia zatrudnienia dla osób z niepełnosprawnością, wynikającymi z innych istniejących lub nowych ustaw, można spodziewać się pozytywnego efektu wzrostu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością i w konsekwencji zbliżenia się proporcji na rynku pracy do sytuacji w innych krajach. Badania wskazują, że otwarcie rynku pracy dla tej kategorii pracowników skutkuje nie tylko wzrostem wartości dodanej w gospodarce, ale również poprawą sytuacji finansowej i materialnej członków tej populacji, a co się z tym wiąże zmniejszeniem obciążeń budżetów publicznych wypłatami rent czy zasiłków pomocy społecznej. Nie wolno pomijać pozytywnego efektu dla gospodarki wynikającego ze zwiększenia konsumpcji w wyniku tzw. ucieczki z biedy oraz dostosowania obiektów użyteczności publicznej do możliwości osób dotkniętych niepełnosprawnością ¹⁹.

3.3. Okres objęty analizą wpływu

Ze względu na dostępność danych, rokiem bazowym analiz jest 2006, choć dla niektórych kategorii rokiem referencyjnym jest 2002 (spis powszechny). Ze względu na instrumenty zastosowane

w *Ustawie*, przewidujące realizację poszczególnych obowiązków w wieloletnim okresie, nawet do 23 lat od daty wejścia w życie *Ustawy*, analiza wpływu regulacji powinna też obejmować tak długi okres, co ze względów prognostycznych uniemożliwia jej przeprowadzenie. Dla części postanowień *Ustawy* projekcje efektu mogą być prowadzone w horyzoncie średniego okresu (maks. 5 lat, w praktyce przeważa okres 3 lat od wejścia w życie).

4. Określenie wpływu regulacji:

4.1. na dochody i wydatki budżetu państwa (ew. jednostek samorządu terytorialnego)

Ustawa w przeciwieństwie do poprzednich regulacji w problematyce osób z niepełnosprawnością nie przewiduje bezpośrednich płatności finansowych dla osób z niepełnosprawnością, ich rodzin lub pracodawców, a jedynie publiczne dostarczanie pewnych usług lub dóbr opłacanych z budżetów publicznych (np. dowóz do lokalu wyborczego na koszt samorządu terytorialnego) lub z budżetów prywatnych (np. usuwanie barier architektonicznych).

Koszty związane z dostosowaniem budynków i środków transportu komunikacji publicznej ponoszą ich właściciele w optymalnym dla siebie momencie na zasadach przewidzianych w *Ustawie*. Przestrzeganie tych zasad oznaczać będzie, że kosztów dokonanych remontów nie będzie można uznać jedynie za koszty wprowadzenia *Ustawy*, ale za normalne koszty związane z eksploatacją i utrzymaniem wartości budynków lub innych środków technicznych.

Przyjęcie *Ustawy* wpłynie na strukturę wydatków i dochodów budżetu państwa oraz budżetów samorządu terytorialnego prawdopodobnie w niewielkim stopniu, wymagającym jednak poznania i szczegółowego wyliczenia w trakcie dalszych konsultacji projektu.

4.2. na dochody i wydatki grupy docelowej i pozostałych interesariuszy

Wprowadzenie *Ustawy* skutkować będzie korzyściami i kosztami tak dla grupy docelowej, jak i dla pozostałych interesariuszy. Dokładny rozkład korzyści i kosztów nie jest możliwy do ustalenia na tym etapie. Można przypuszczać, że będzie on zbliżony do sytuacji występującej obecnie, a wraz z uzyskiwaniem pozytywnych efektów wprowadzanej regulacji oraz podjęciem dalszych reform aktualnie funkcjonującego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością ulegną zmianie proporcje i zmniejszą się transfery z budżetów publicznych, a wzrośnie zakres funkcjonowania rozwiązań rynkowych w sferze wsparcia osób z niepełnosprawnością.

4.3. na rynek pracy

Przewiduje się pozytywny efekt wprowadzonych *Ustawą* rozwiązań na rynku pracy tak po stronie podaży pracy, jak i popytu. Wzmocnieniu efektu pozytywnego powinny służyć dalsze reformy zasad wsparcia osób z niepełnosprawnością oraz instytucji.

4.4. na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Projektowana *Ustawa* nie zawiera przepisów, które mogą bezpośrednio wpływać na konkurencyjność gospodarki. Pośrednio wprowadzona *Ustawą* zmiana wpłynie pozytywnie na funkcjonowanie przedsiębiorstw, gdyż poprawi warunki pracy (np. zniesienie barier, poprawa komunikacji i świadomości społecznej), zwiększy podaż pracy oraz uwolni proste rezerwy.

4.5. na rozwój regionalny

Ustawa nie zawiera przepisów, które w sposób szczególny wpłynęłyby na rozwój poszczególnych regionów, choć dywersyfikacja może wystąpić na skutek przyjęcia przez władze województw różnych polityk realizacji obowiązków wynikających z *Ustawy*.

5. Konsultacje merytoryczne i ich przebieg

Metodologia nowoczesnego systemu regulacyjnego przypisuje szczególnie istotną rolę konsultacjom merytorycznym i konsultacjom społecznym²⁰. Celem tych konsultacji jest dotarcie do możliwie szerokiego audytorium i chęć zapoznania się z jego opiniami w celu poprawy jakości przygotowywanych rozwiązań, nawet jeśli będzie to oznaczać zaniechanie interwencji.

Konsultacje są niezbędnym elementem oceny skutków projektowanej regulacji. Są nie tylko źródłem informacji o przewidywanych kosztach i korzyściach regulacji, ale i źródłem opinii o możliwościach dokonania usprawnień projektowanego prawa. Uczestnikami konsultacji powinni być nie tylko tradycyjni uczestnicy dialogu społecznego (poszczególne organy administracji, pracodawcy, związki zawodowe), ale możliwie wszystkie podmioty lub ich organizacje przedstawicielskie, które są beneficjentami/adresatami projektu regulacji, a także podmioty, których interesów i praw regulacja dotyczy, jak też te, które z mocy prawa występują w obronie określonych interesów zbiorowych.

Przeprowadzenie konsultacji poprzedza identyfikacja interesariuszy *Ustawy* i ich instytucjonalnych reprezentantów oraz opracowanie formularza zgłoszeniowego do wykorzystania w trakcie procesu konsultacji. Tą metodą można w uporządkowany sposób zgromadzić zgłaszane uwagi, a następnie wyodrębnić uwagi i postulaty merytoryczne, do dalszego ustosunkowania się autorów projektu i innych interesariuszy. W efekcie powstaje lista merytorycznych rozbieżności.

W procesie tworzenia *Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością* i zmianie innych ustaw konsultacje merytoryczne i społeczne zostały przewidziane i zainicjowane.

Opracowanie zawiera poglądy autora, a nie stanowisko NBP.

Przypisy:

- ¹ Hoopengardner T., *Disability and Work in Poland*, w: „Social Protection Discussion Paper” No. 101, The World Bank, 2001 r.
- ² Piechota S., *Czas na ustawę antydyskryminacyjną*, w: „INTEGRACJA”, 1(88) s. 74, 2008 r.
- ³ Ostrowska A. (red.), *Badania nad niepełnosprawnością w Polsce*, IFiS PAN, Warszawa 1994 r.
Poznańska D., *System finansowania zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Polsce; Wnioski dla efektywności finansów publicznych*, w: „Materiały i Studia NBP”, s. 157, Warszawa 2003 r.;
Raport o rynku pracy i zabezpieczeniu społecznym, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007 r.
- ⁴ m.in. Matczak M., *Memorandum w sprawie oceny obowiązujących obecnie unormowań regulujących status osób niepełnosprawnych oraz w sprawie propozycji możliwych zmian tych unormowań*, Domański, Zakrzewski, Palinka Kancelaria Prawna, mat. niepublikowany, Warszawa 2007 r.
- ⁵ www.pfron.org.pl/zwi/zwi.nsf/graph?OpenFrameset.
- ⁶ Na podstawie wyników badania przeprowadzonego w ramach prac przygotowawczych do stworzenia projektu *Ustawy* (stan na 31.12.2007).
- ⁷ Poznańska D., *System finansowania zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Polsce. Wnioski dla efektywności finansów publicznych*, w: „Materiały i Studia NBP”, s. 157, Warszawa 2003 r.
- ⁸ Duda J., *Ustawa antydyskryminacyjna powinna ułatwiać podejmowanie pracy*, w: „Gazeta Prawna”, Warszawa 25.05.2008 r.
- ⁹ *Rocznik statystyczny GUS*, Warszawa 2007 r.
- ¹⁰ *Brytyjska ustawa o dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność z 1995 roku*, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, s. 7, Warszawa 2006 r.

- 11 Kołaczek B., *Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Polsce. Uwarunkowania i skutki.*, IPiSS, s. 41, Warszawa 2006 r.
- 12 Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*, SGH, Warszawa 2005 r.
- 13 Hoopengardner T., *Disability and Work in Poland*, w: „Social Protection Discussion Paper”, The World Bank, 2001 r.
- 14 Jedną z hipotez mówi, że gorsze wykształcenie prowadzi do większego bezrobocia, bezrobotni zaś wykorzystują system ubezpieczeń rentowych jako „zawór bezpieczeństwa”, w momencie gdy przestanie im przysługiwać lub nie uzyskają prawa do zasiłków dla bezrobotnych. Sprzyja temu faktyczny stosunek wysokości renty do otrzymywanego wcześniej wynagrodzenia, który jest najwyższy dla osób o najniższych dochodach, które zazwyczaj nie mają dobrego wykształcenia. To może skłaniać osoby o niskim wykształceniu do podejmowania starań o objęcie rentami inwalidzkimi nawet w przypadku zdolności do pracy lub niskiego stopnia niepełnosprawności.
- 15 *Popyt na pracę w 2006 r.*, GUS, s. 51, Warszawa 2007 r.
- 16 Kołaczek B., *Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Polsce. Uwarunkowania i skutki.*, IPiSS, s. 47, Warszawa 2006 r.
- 17 *Podmioty gospodarcze według rodzajów i miejsc prowadzonej działalności w 2006*, GUS, Warszawa 2007 r.
- 18 Stelmach-Fita B., *Analiza wyników kontroli w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących osób niepełnosprawnych*, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, www.gunb.gov.pl, s. 3, 2006 r.
- 19 Mete C. (red.), *Economic Implications of Chronic Illness and Disability in Eastern Europe and Former Soviet Union*, The World Bank, Washington 2008 r.
- 20 Szpringer W., Rogowski W., *Ocena skutków regulacji – poradnik OSR, doświadczenia, perspektywy*, CH. Beck, s. 228, Warszawa 2007 r.